

AZ ORVOSI KÖNYVTÁROS

1969

9. ÉVF.

II

S Z Á M

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
BUDAPEST

AZ

ORVOSI KÖNYVTÁROS

1969

9. évf.

2. szám

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI

KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

Budapest

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság

Felelős szerkesztő:

dr Székely Sándor

Szerkesztő:

dr Szepesi Zoltánné

Szerkesztőség:

Országos Orvostudományi Könyvtár

és Dokumentációs Központ

Budapest, VIII.

Szentkirályi utca 21

Telefon: 343-736, 343-788

Jelen számunk munkatársai:

dr JANTSITS Gabriella, az OOKDK Hálózati és Módszertani Osztályának munkatársa, dr NYIRI Mihályné, a Földmérő és Talajvizsgáló Intézet könyvtárosa, KÁLLAI Istvánné, a Fővárosi KÖJÁL könyvtárosa, JÁKI Éva, az OOKDK Dokumentációs Osztályának munkatársa, CZIER Zsuzsa, a borsodi Egyesített Kórházak Központi Könyvtárának munkatársa.

Felelős kiadó: dr Székely Sándor

Készült:

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR

ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

Sokszorosító részlegében

Pld. szám : 180

A Z O R V O S I K Ö N Y V T Á R O S

Az Országos Orvostudományi Könyvtár

és Dokumentációs Központ

T á j é k o z t a t ó j a

XX

1969

9. évfolyam

2. szám

XX

Oldal

T A R T A L O M

JANTSITS Gabriella: Tárgyszójegyzék és osztályozási útmutató orvosi könyvtárak részére. 124

K ö n y v t á r o s a i n k i r j á k

NYIRI Mihályné: Dinamikus tezaurusz. 162

KÁLLAI Istvánné: A mikrobiológia irodalmának
avulási ideje magyar folyóiratcikkek hivatko-
zásainak tükrében 179

JÁKI Éva: Témabibliográfiák dokumentálása
fénylyukkártyákon 189

CZIER Zsuzsa: Szerzeményezés és tájékozta-
tás a borsodi alközpont könyvtárában 204

K ö z l e m é n y e k - H i r e k 215

Jelen számunk cikkeinek referátumai. 224

Габриелла ЯНТШИТШ: Перечень предметных слов
./рубрикация/ и указание к классификации
в медицинских библиотеках 124

Н а ш и б и б л и о т е к а р ы с о о б -
щ а ю т

Ева НЫРИ: Динамический тезаврус. 162

Вера КАЛЛАИ: Время устарения микробиологи-
ческой литературы в отражении ссылок
венгерских журнальных статей 179

Ева ЯКИ: Документация тематических библио-
графий на оптических перфокартах 189

Жуза ЦИР: Комплектование и информация
в субцентре комитета Боршод 204

И з в е с т и я и н о в о с т и 215

Рефераты статей настоящего номера
нашего журнала 224

C o n t e n t s

Gabriella JANTSITS: Subject headings and classification guide for medical librarians.	124
The librarians report	
Éva NYIRE: Dynamic thesaurus	162
Vera KÁLLAI: The "half-life" of microbiological literature as seen in bibliographic references. .	179
Éva JÁKI: Documentation of subject bibliographies on visual punch cards	189
Zsuzsa CZIER: Acquisition and information at the subcenter library of Borsod	204
Notes and news	215
Abstracts of papers	224

Tárgyszójegyzék és osztályozási utmutató orvosi

könyvtárak részére

I. A tárgyszókatalógus kialakításának kérdése és meg-
valósításának módja.

Az orvosi könyvtári hálózat megszervezésekor 1961-ben az Orvostudományi Könyvtár kidolgozta az un. 30-as szakrendszert, hogy a könyvtárak részére szak-katalógus szerkesztéséhez vezérfonalat adjon. Ezzel azt akarta elérni, hogy az általános területi kórházak könyvtáraiban egységes szakkatalógusok létesüljenek. A 30-as szakrendszert idők folyamán számos könyvtár vezette be, bár egyetemesen használt rendszerre nem vált.

A 30-as szakrendszer alkalmazhatóságának felső határa a kb. kétezer könyvtári egység. Minél magasabbra emelkedik az állomány e szint fölé, annál szűkebbé válik a rendszer, illetve annál inkább romlik a szakkatalógus használhatósága azért, mert szakcsoportjaiban egyre nehezebb lesz a keresés az anyag felhalmozódása miatt.

Azok a könyvtárak, amelyek a rendszert már "ki-rótték" különféle megoldásokkal igyekeztek segíteni helyzetükön. A megoldások a következők:

a 30 szakcsoportot megtartották főcsoportok gyanánt, de ezeken belül alcsoportokat létesítettek, leginkább a MOB szakrendszere szerint,
más szakrendszerre tértek át,

tárgyszókatálogust készítettek a 30-as szakkatalógus helyett.

Igy tehát a hálózat szakkatalógusainak egységesége megbomlott, mert a már elégtelenné vált 30-as rendszerű katalógusok helyébe egyedileg szerkesztett szakkatalógusok kerültek.

Vizsgáljuk meg, milyen képet mutat a hálózat szakkatalógus helyzete a legújabb adatok tükrében?

Az 1967-ben végzett felmérés szerint a hálózat 439 könyvtára közül

30-as szakrendszerű katalógusa van	56	könyvtárnak
más szakrendi	"	" 67 "
ETO-rendszerű	"	" 20 "
tárgyszó-rendszerű	"	" 11 "

Tehát szakkatalógussal rendelkezik összesen 154 könyvtár.

Közvetlen értesülésből tudjuk, hogy ezek közül számos könyvtár jelenlegi szakkatalógusa helyett újat akarna kiépíteni. Ilyenek elsősorban a 30-as szakrendet használó könyvtárak között vannak. De a más típusu szakkatalógussal rendelkező könyvtárakban is felmerülhet hasonló igény.

Ugyanezen felmérés alkalmával 286 könyvtárnak nem volt szakkatalógusa. Ezek közül 76 könyvtárnak egyenlőre nem volt feltétlenül szüksége katalógusra, mert állományuk nem érte el az 500 egységet. Ha ezeket a 286-ból leszámitjuk, még mindig marad 210 könyvtár, a hálózat könyvtárainak csaknem 50%-a, ahol szakkatalógust kellene létesíteni, ezek közül is elsősorban azoknál, ahol az állomány nagysága ezt szükségessé teszi, éspedig:

501	-	1000	kötet	39	könyvtár
1001	-	2000	"	28	"
2001	-	5000	"	15	"
5001	-	10000	"	2	"

Tehát a 84 katalógussal nem rendelkező könyvtár közül feltétlenül kell szakkatalógust létesíteni 45 könyvtárban!

Ez természetesen elvi síkon mozgó megállapítás. A gyakorlat ugyanis azt mutatja, hogy rendszerint kevesebb helyen állítanak fel szakkatalógust, mint ahol igénye jelentkezik. Az igények valóra válása különféle körülményektől, feltételektől függ. Sok esetben mankóra, módszertani utmutatásra volna csak szükség.

Felmerült tehát a kérdés, milyen megoldást ajánljunk?

Tanulmányoztuk a szakkatalógusok különféle típusait. Megvizsgáltuk azoknak összes előnyös-hátrányos sajátosságait, mind a katalógust építő könyvtárosok, mind a katalógust használó orvosok szempontjából. Tekintetbe vettük könyvtáraink speciális viszonyait, személyi és tárgyi adottságait. Mindezek együttesen azt az elhatározást eredményezték, hogy könyvtárainkban tárgyszó-katalógusokat kellene létesíteni, mégpedig azonos szerkezettel, egységes vezérszókészlet alapján.

Ez természetesen csak akkor valósítható meg, ha megfelelő segédeszközt nyújtunk hozzá. A segédeszköznek tartalmaznia kell a tárgyszavak jegyzékét és utmutatást a jegyzék használatához, valamint a katalógus kialakításához.

Hogy a bevezetendő új katalógus tárgyszó-katalógus legyen, azt az alábbiak indokolták:

a könyvtárakat kezelő személyzet nagyfoku és sokoldalú elfoglaltsága miatt a legkönnyebben megvalósítható megoldást kellett választani, ez pedig a tárgyszó katalógus létesítése előre elkészített tárgyszójegyzék alapján és előlően kidolgozott utmutatások nyomán,

az olvasók, a kutatók legszívesebben olyan katalógust használnak, amelyben minden segítség nélkül, egyedül is tájékozódni tudnak. A tárgyszókatalógus, amely az anyagot az élőnyelven kifejezett fogalmak, az ismert szak kifejezések betűrendjében, vagyis a legtermészetesebb sorrendben tartalmazza, e kívánalomnak minden más szak katalógus típusnál sokkal nagyobb fokban, mondhatjuk teljességgel megfelel,

a katalógus tárgyszórendszere az anyag gyarapodásával fejlődik; együtt nő az állománnyal. Amikor beérkezik az első olyan könyv, amelynek témája egy addig nem használt, új tárgyszót kíván, azt a tárgyszójegyzék alapján beiktatjuk a katalógusba,

a tárgyszókatalógus akadálytalanul bővíthető. A tárgyszókatalógust belátható időn belül nem lehet kintóni. Ha pedig rendszeresen gondozzák, soha nem fog "szükké" válni. A meglévő vezérszó készlet különösebb nehézség nélkül bontható tovább és így újabb tárgyszavak létesíthetők,

a tárgyszókatalógus rugalmasan követi az állománygyarapodás tematikai irányát. Az új beszerzések tematikai megoszlása a könyvtár gyarapítását irányító orvosi kar érdeklődési, kutatási körének megfelelően kórházanként más és más, sőt idővel ugyanazon a helyen módosul. Mivel a tárgyszókatalógusba a tárgyszójegyzékből olyan vezérszavakat vesznek át, amelyekre a beérkező könyvanyag nyomán szükség van, a katalógus kiépítése abban az irányban

történik, amilyet a könyvtár tematikai fejlődése kíván,

A tárgyszókatalógusok szerkezetének többféle válfaja ismeretes. Behatóan tanulmányoztuk ezeket is és a legalkalmasabbat igyekeztünk kiválasztani. Vizsgálatunk azt a megállapítást eredményezte, hogy a katalógus könyvnyű kezelhetősége és áttekinthetősége érdekében a legegyszerűbb szerkezetet választjuk, melyben a tárgyszavak egyetlen sima betűrendet alkotnak. Tehát az összes tárgyszavak egyenlő rangúak, tekintet nélkül arra, hogy milyen a fogalmak tartalma, és mekkora a körük.

További eldöntendő kérdés az volt, hogy a tárgyszókatalógus vezérszó gyűjteményét mekkora könyvállomány számára tervezzük.

Az orvosi könyvtári hálózat könyvtárai az 1967-es felmérés adatai nyomán az állomány nagysága szempontjából az alábbi négy kategóriába sorolhatók:

.....	-	500	könyvtári egységgel rendelkezik	107	kv.
501	-	1000	"	"	83 "
1001	-	5000	"	"	201 "
5001	-		"	"	48 "

A hálózat könyvtárainak száma összesen 439.

A felmérés óta eltelt idő alatt a számadatokban némi eltolódás következhetett be, de ha ilyen akadt is, az elhanyagolhatóan minimális volt.

A táblázatból megállapítható, hogy a könyvtárak tulajdonzó többsége, pontosan 88%-a az 5000-es határ alatt van.

Az állományoknak ilyen arányu nagyságrendi megoszlása iránymutató volt számunkra a katalógus méretezé-

sénél. Nyilvánvalóan olyan tárgyszókatalógus-tervezetet kellett készítenünk, mely kielégíti a hálózat könyvtárainak zömét. Ezért tárgyszójegyzékünket úgy állítottuk össze, hogy az kb. az 5000-es felső állományhatárig kielégítő módon használható legyen az általános jellegű /nem speciális gyűjtőkörű/ könyvtárakban.

Mivel tárgyszójegyzékünk viszonylag korlátozott méretű, a katalógus szerkezetének egyszerűsítése érdekében elhagytunk olyan tárgyszavakat, amelyeket nagyobb tárgyszókatalógusokban szoktak alkalmazni.

Nincsenek "lásd" utalóink, amelyekkel a tárgyszóként nem használt szavakról /elsősorban szinonimákról/ a tárgyszavakra szoktak utalni. "Lásd még" utalókat sem iktattunk be, amelyekkel a valamilyen viszonyban /pl. generikus-specifikus viszonyban/ lévő tárgyszavakra szokták felhívni a figyelmet.

Mellőztük a két szóból álló összetett tárgyszavaknak a megfordítását, azaz a szópár mindkét szavának a katalógusban vezérszóként való alkalmazását. Nálunk a szópárok a mindennapi használatban szokásos formájukban, tehát egyetlen helyen szerepelnek, pl. az orvosi etika csak ebben a formájában került a tárgyszójegyzékbe: "etika, orvosi" formában nem szerepel, s utaló sincs róla.

Az említett specialításoknak tárgyszójegyzékünkben való használata fölöslegesnek látszott, mégpedig a könyvtárosok és az olvasók szempontjából egyaránt. A könyvtáros, aki állandó, mondhatjuk mindennapi kapcsolatban áll a tárgyszókatalógussal, rövid idő alatt annyira megismeri annak szókészletét, hogy nincs szüksége az utalásra, illetve a tárgyszó megfordításra. Ezek kiképzése csak

többletmunkát jelentene számára. Az olvasók pedig orvosok, akikről közismert tény, hogy a legtöbb más szakembernél jobban ismerik saját tudományuk terminológiáját. Nekik tehát még kevesebb igényük lenne ilyesmire. Az is megtörténhet, hogy egyenesen hátrányosnak tartanak a katalógus használatánál.

II. Utmutató a tárgyszókatalógus kiépítéséhez.

A tárgyszavak olyan szakkifejezések, melyekkel megnevezzük a dokumentum /könyv, különlenyomat, folyóirat-cikk/ témáját.

A dokumentum témájának megnevezésére tárgyszóként mindig a legmegfelelőbb, legtalálhatóbb szakkifejezést kell választani. Ehhez elsősorban a címet használjuk fel, de ha az nem nyújt kellő információt, akkor a tartalomjegyzéket, esetleg a bevezetést, vagy az összefoglalást is átnézzük.

A dokumentum témájának megállapításánál az egész dokumentumot kell tekintetbe venni, nem csupán egyes részeit.

Ha a dokumentum témája több tárgykörbe is tartozik, akkor kettő vagy több tárgyszót adunk. pl.

Balassa László: Igazságügyi elmekórtan. Bp. 1961. 256 p.-igazságügyi orvostan és elmegyógyászat tárgyszavakat.

Tárgyszavanként általában magyar nyelvű szakkifejezéseket használunk.

Idegen nyelvű szakkifejezéseket tárgyszavak gyanánt csak azokban az esetekben alkalmazunk, ha nincs

magyar szakkifejezés /pl. stressz/, vagy ha az idegen-nyelvű szakkifejezés ismertebb, használtabb, mint a magyar. Pl. hisztokémia, venerológia.

Az idegen nyelvű szakkifejezéseket általában a magyar nyelv írásmódja szerint írjuk. Csak azokat a szavakat írjuk idegen írásmód szerint, amelyeknek magyar írásmódját nem szokták használni.

A gyűjteményes műveket a gyűjtemény jellegének megfelelő tárgyszóval kell ellátni. Ha azonban az egyes kötetek témája más tárgyszót kíván, akkor annak megfelelőt kell adni. Pl. a Bergmann féle Handbuch der inneren Medizin tárgyszava: "belgyógyászat", viszont a IV. Bd. Erkrankungen der Atmungsorgane kötet tárgyszava: "légzőszervek betegségei".

Az évkönyvek az "évkönyv" formai tárgyszót kapják. Ezen belül hely és idő szerinti besorolást alkalmazzunk. Ha tárgyuk valamilyen speciális szakterületet érint, azt külön tárgyszóval jelöljük pl.

Baja Városi Tanács Kórházának Évkönyve, 1963.
Baja. 1963. 300 p.

Tájékoztató a László Kórház 1965-1966 évi munkájából. Bp. 1966. 312 p.

Sopron Városi Tanács Vb Kórházának 1. évkönyve. 1960-1965. Sopron, 1966. 271 p.

Az intézmények, testületek kiadványai a témájukat kifejező tárgyszót kapják pl.

Anyák iskolája. M. Vöröskereszt Országos Központja. Bp. 1967. 156 p.

az "anya és csecsemővédelem" tárgyszó alá kerül.

A kongresszusok, szimpóziumok kiadványait "kongresszusok" formai tárgyszónál gyűjtjük. Ezen belül szak, hely és idő szerinti egymásutánban következnek. Ha speciális szakterületre vonatkoznak, akkor a megfelelő tárgyszóhoz is be kell sorolni azokat pl:

Magyar Belgyógyász Kongresszus. Budapest, 1960. november 22-26. Bp. Akad. Kiadó, 1960. 109 p.

Orvos-egészségügyi Szakszervezet Sebész szakcsoportjának Nagygyűlése 1964. Bp. OOKDK. 1964. 548 p.

A felsorolt példák közül az elsőt a "belgyógyászat", a másodikat a "sebészet" tárgyszóhoz is fel kell venni, a "kongresszusok" tárgyszón kívül.

A nyelvi szótárak formai tárgyszót kapnak. Ezen belül az első + második nyelv szerint következnek.

A szakszótárakat is "szótárak" tárgyszó alatt gyűjtjük, akár az orvostudomány egészére, akár annak valamelyik részére vonatkoznak. A speciális szótárakat saját speciális szakterületük tárgyszavával is ellátjuk, pl. anatómiai szótár.

A lexikonok, enciklopédiák tárgyszava "lexikon". Ha speciális szakterületre vonatkoznak, annak tárgyszavához is besorolandók.

A tárgyszókatalógusba csak azokat a tárgyszavakat vesszük fel, amelyekre már van anyag könyvtári állományunkban. Tehát akkor iktatunk be egy tárgyszót a katalógusba, amikor feldolgozásra kerül az első olyan dokumentum, mely azt a tárgyszót kapja.

A katalógusba felvett tárgyszavak mindegyikét rávezetjük a választólapra, mégpedig a választólap kiálló pe-

remére. Ha a tárgyszó olyan hosszú, hogy a kiálló peremen nem fér el, akkor első felét írjuk a peremre, s az alatta levő sorban folytatjuk. Ilyenkor ne mechanikusan daraboljuk a tárgyszavakat, hanem értelmes felosztást alkalmazzunk.

A választólapok mögött sorakoznak azoknak a dokumentumoknak a katalóguscédulái, amelyek a választólapon levő tárgyszót kapták.

A dokumentumok katalóguscéduláira is rá kell vezetni a tárgyszavakat. Ez biztosítja, hogy a cédulák a katalógusban jó helyre kerüljenek.

Ha a dokumentum több tárgyszót kapott, akkor a tárgyszókatalógus számára ugyanannyi cédulát kell készíteni. A cédulák mindegyikére más-más tárgyszó kerül. Tehát minden katalóguscédulán csak egy tárgyszó van.

A tárgyszót a katalóguscédulán többféle módon szokták elhelyezni. Legalkalmasabb, ha a tárgyszót a cédula felső szélén, a címleírás fölött helyezzük el. De lehet a címleírás alá is írni, sőt néha a cédula hátoldalára.

Tárgyszókatalógusunkban a tárgyszavaknak betűrendben kell következniük. Ezért a tárgyszavakat tartalmazó választólapokat ilyen sorrendbe kell rakni.

A választólapok mögött a katalóguscédulákat több módon helyezhetjük el. Ezek közül bármelyik használható, de azt következetesen kell alkalmazni. A választólap mögött a katalóguscédulák állhatnak.

a./ rendezetlenül. Amíg csak néhány, 10-15 katalóguscédula áll a választólap mögött, nem feltétlenül szükséges azokat valamilyen sorba rendezni.

b./ megjelenési időrendben. Ilyenkor a legfrissebb anyag cédulái állnak elől, a régebbiek mögöttük következnek az évek egymásutánjában.

c./ egész-rész elhatárolásban. Előre kerülnek a tárgyszóval kifejezett témát általánosan tárgyaló, vagy azt érintő könyvek, azután következik a részletkérdésről szóló irodalom. E csoportokon belül időrend alkalmazható.

d./ formai egymásutánban. Elől a könyvek, mögöttük a különlenyomatok s más jellegű kiadványok /szabadalmak, prospektusok stb./. Ezeken belül időrend.

e./ a szerzők neveinek betürendjében. Ez a sorrend csak olyan könyvtárban lehet indokolt, ahol nincs szerzői katalógus.

III. Tárgyszójegyzék

Állategészségügy

Állatorvostan

Allergológia

Anatómia

Aneszteziológia

Antibiotikumok

Antropológia

Anya és csecsemővédelem

Anyagcsere

Ápolás

Bakteriológia

Baleset /elhárítás, orvostan, traumatológia/

Balneológia

Bélbetegségek

Belgyógyászat

Bibliográfiák

Biofizika

Biokémia

Biológia

Biometeorológia

Botanika

Citológia

Családtervezés

Csecsemőgyógyászat

Csontbetegségek

Daganatok

Dermatológia

Diagnosztika
Dokumentáció
Egészségügy
Egészségügyi felvilágosítás
Egészségügyi statisztika
Egészségügyi szervezés
Élelméztudomány
Életrajzok
Elmegyógyászat
Elsősegély
Embriológia
Emésztőszervek betegségei
Endokrinológia
Enzimológia
Epebetegségek
Érbetegségek
Évkönyvek
Fejlődéstan
Fejlődési rendellenességek
Fertőző betegségek
Fizika
Fizikoterápia
Fiziológia
Foglalkozási betegségek
Fül- orr- gégegyógyászat
Genetika
Gerontológia
Gyermekegyógyászat
Gyógypedagógia
Gyógyszerek

Gyógyszertan
Gyógyszerészet
Gyomorbetegségek
Haematológia
Hormonok
Iatrogen ártalmak
Ideggyógyászat
Igazságügyi orvostan
Immunológia
Iskolaegészségügy
Izületi betegségek
Járványtan
Kardiológia
Kémia
Kibernetika
Kísérletes orvostudomány
Kongresszusok
Kórbonctan
Kórházügy
Kórtan, kórélettan
Könyvtárügy
Közegészségügy
Laboratóriumi vizsgálatok
Légzőszervi betegségek
Lexikonok
Májbetegségek
Mentésügy
Mikrobiológia
Mozgásszervi betegségek
Munkaegészségügy

Mykologia
Népszerű egészségügyi művek
Neuroendokrinológia
Neurophysiologia
Nőgyógyászat
Nyirokrendszer
Onkológia
Ortopédia
Orvosi etika
Orvosi műszerek
Orvosképzés
Orvostörténelem
Parazitológia
Plasztikai sebészet
Politika
Pszichológia
Radiológia
Röntgenológia
Röntgenanatómia
Sebészet
Shock
Sportegészségügy
Sugárártalom
Sugárvédelem
Syndromák
Szájsebészet
Szemészet
Szótárak
Szöve ttan

Sztomatológia, fogászat

Szülészet

Táplálkozástudomány

Természettudományok

Toxikológia

Transzfúzió

Transzplantáció

Tuberkulózis

Tüdőbetegségek /nem tbc-s/

Urológia

Venerológia

Vírusok

Vitaminok

Zoológia

IV. Az Országos Gyarapodási Jegyzék részére végzendő

ETO- rendszerű osztályozás kérdése.

Az Országos Széchényi Könyvtár által kiadott Országos Gyarapodási Jegyzék részére az újonnan beszerzett külföldi orvostudományi könyvek ETO- rendszerű osztályozását az OOKDK Módszertani Osztálya végzi azoknak a címleírásoknak alapján, amelyeket a hálózat könyvtárai beküldenek. E munka során beigazolódott az az ismert megállapítás, hogy a könyv megtekintése nélkül, kizárólag a címleírás alapján nem lehet az osztályozást mindig megbízhatóan elvégezni. Megfelelőbb volna, ha az osztályozást a hálózat könyvtárosai végeznék, tehát azok, akiknek a feladgozáskor a könyv a kezükben van. Ahhoz, hogy az osztályozás az egész hálózatban kellő egyöntetűséggel és kielégítő pontossággal történjék, megfelelően összeállított utmutatót kell a hálózat könyvtárosainak rendelkezésére bocsátani. Az utmutatónak tartalmaznia kell a Gyarapodási Jegyzék számára végzendő osztályozás céljára kiadott rövidített ETO- táblázatból az orvostudomány és a határterület osztályait, továbbá az orvosi és egészségügyi szak kifejezéseknek egy betűrendes jegyzékét, amelyben minden kifejezés mellett fel van tüntetve a vonatkozó ETO osztály, s minthogy a hálózatban a 30-as szakrendszert használják általában, ennek a szakcsoport számai is.

E célból három utmutató táblázatot állítottunk össze:

1. ETO-táblázat a 30-as szakrendszer számaival
2. Konkordancia a 30-as szakrendszer és az ETO között
3. Tárgymutató az ETO- táblázathoz.

Az első az Országos Gyarapodási Jegyzék-hez használandó ETO táblázat orvostudományi része. A jegyzék azonban nemcsak az ETO-jelzeteket tartalmazza, megnevezéseikkel, hanem az ETO-jelzetek mellett feltüntettük a 30-as szakrend számait is. Ez a jegyzék tehát egyuttal konkordancia-táblázat az ETO és a 30-as szakrend között, melyből meghatározható, hogy valamelyik ETO-jelzetnek a 30-as szakrend melyik száma felel meg. Ezzel a könyvtáros az ETO-ba való besorolással egyidejűleg megkapja a 30-as szakrend megfelelő számát is.

A második segédeszköz konkordancia táblázat a 30-as szakrendszer és az ETO között. Ezt akkor kell használni, ha a könyvtáros ismeri a könyv 30-as szakcsoportját, s a megfelelő ETO-jelzetet akarja kikeresni. A 30-as szakrendszer csoportjait tartalmazza egymásutánjukban, s minden szakcsoport mellett fel vannak tüntetve a megfelelő ETO-jelzetek.

A harmadik segédeszköz a Tárgymutató az ETO-táblázathoz, mely betűrendben közli az ETO-jelzetek megnevezéseit, mellettük a jelzeteket, valamint a 30-as szakrend számait. A tárgymutató mankó azok részére, akiknek nincs elég jártasságuk az ETO-ban. Ebből kikereshetik, hogy a könyv témájának melyik ETO-jelzet felel meg. Általános érvényű szabály azonban, hogy a Tárgymutató alapján osztályozni nem szabad. A Tárgymutató csak eligazítást ad az ETO-táblázat használatához. Ha a Tárgymutatóban megtaláltuk a témának megfelelő jelzetet, annak helyességéről magából az ETO táblázatból kell meggyőződni. Tehát a Tárgymutatóban talált jelzetet meg kell keresni az ETO-táblázatban s a táblázat vonatkozó részének megte-

kintésével megállapítani, hogy a jelzet helyes-e. Erre azért van szükség, mert a Tárgymutatóban látható, hogy némelyik fogalomnak az ETO-ban több jelzete is van. A Tárgymutatóban közölt 30-as szakrendi számok pedig azt a célt szolgálják, hogy ha egy olvasó olyan témára keres irodalmat, amely a 30-as szakrendben nincs megnevezve, de a tárgymutatóban szerepel, az anyag a könyvtár 30-as katalógusából kikereshető legyen.

A tárgyszókatalógus és az ETO, valamint a 30-as szakrendszer közötti összekötő szerepét szintén a Tárgymutató látja el. Megállapítható belőle ugyanis az is, hogy az egyes tárgyszavaknak mely ETO-jelzetek, illetve 30-as szakszámok felelnek meg.

V. Konkordancia táblázat az ETO
és a 30-as szakrendszer között

ETO osztályainak jelzete		30-as szakrend- szer szákszámai
	m e g n e v e z é s é	
500	Természettudományok általában	27
530	Fizika	27
540	Kémia	27
570	Biológia	27
570 ált	Összefoglaló művek, kézi- könyvek, lexikonok, szótárak. A biológia története	27
572	Antropológia	1
575	Genetika	1
576.1/.7	Általános morfológia (és fizio- lógia). Sejttan. Szövettan	1, (2)
576,8	Mikrobiológia. Bakteriológia. Parazitológia. Immunológia	4
577.1/.3	(Biokémia). Orvosi kémia. (Biofizika). Orvosi fizika. Radiobiológia	27 (2)
580	Botanika	27
590	Zoológia	27
610	Orvostudomány	25
610 ált	Összefoglaló művek, kézikönyvek lexikonok, szótárak	25 29

	Az orvostudomány története,	
	A népszerű orvostudomány	26
611	Orvosi anatómia, szövettan és fejlődéstan	1
612	Fiziológia	2
613.2	Táplálkozás. Élelmezéstudomány	23
613.6	Foglalkozási higiéné. Foglalkozási betegségek. Ipari egészségügy, (Katonai egészségügy.) Rehabilitáció	23 (24)
613.8	Szeszes italok, kábítószeres, dohányzás. Nemi higiéné	23
613.9	Gyermekek és iskolaegészségügy	23
614.2	(Egészségügyi szervezés.) Közegészségügy általában	23 (24)
614.3	Élelmiszer- és gyógyszerellenőrzés	23
614.4/.6	Fertőző betegségek közegészségügye. Temetők egészségügye. Állategészségügy	23
614.8	Balesetelhárítás, elsősegély, mentésügy	23
615	Gyógyszertan. Toxikológia	3
615.4	Gyakorlati gyógyszerészet	3
615.8	Terápiai eszközök és eljárások. Fizikoterápia. Balneológia	21
615.849	Röntgenológia. Radiológia. Sugárvédelem. Az atomrobbantások egészségügyi hatása.	19

616	Belgyógyászat	7
616-006	Onkológia	16
616-053.2/.6	Csecsemő- és gyermek- gyógyászat	11
616-053.9	Gerontológia	7
616-056.3	Allergiás betegségek	7
616-07	Klinikai és laboratóriu- mi diagnosztika	20
616-07 műsz	Orvosi műszerek	20
616-091/092	Patológia. Kórbonctan. Kórszövettan. Kórélettan	5, 6
616-091/092 t	Törvényszéki orvostan. Az egészségügy jogi vo- natkozásai	6
616.1	A szív és érrendszer be- tegségei	7
616.23/.27	Légzőszervi betegségek. (Tuberkulózis.)	7, (17)
616.28	Fül, orr- és gégegyógyászat	13
616.31	Fogászat. Sztomatológia	18
616.33/.34	Gyomor- és bélbetegségek	7
616.36	Anyagcsere és raktározási betegségek. Lép, máj- és epebetegségek. Vitaminhiány- betegségek	7
616.4	A vér és vérképzőrendszer betegségei	7
616.43	Klinikai endokrinológia	7

616.5	Dermatológia és venerológia	15
616.6	Vesebetegségek. Urológia	9
616.7	Izületi és mozgásszervi betegségek. Csonbetegségek. Reumatológia. Kollagén beteg- ségek	7
616.8	Elme- és ideggyógyászat	12
616.8 idseb	Idegsebészet	8
616.9	Fertőző és ragályos betegségek	22
617	Sebészet	8
617.3	Ortopédia és traumatológia	8
617.7	Szemészet	14
618	Nőgyógyászat. Szülészet	10
619	Állatorvostan	27
796/799	Sport/egészségügy/	23

VI. Konkordancia táblázat a 30-as
szakrendszer és az ETO között

A 30-as szakrendszer szakszámai	M e g n e v e z é s	A megfelelő ETO jelzet
1.	Anatómia	611
2.	Élettan	612
	Biokémia	577.1/.3
3.	Gyógyszertan	615
4.	Mikrobiológia	576.8
5.	Kórélettan - Kórtan	616-091/092
6.	Kórbonctan	616-091/092
7.	Belgyógyászat	616
8.	Sebészet	617
9.	Urológia	616.6
10.	Szülészet - nőgyógyászat	618
11.	Gyermekek és Csecsemőgyógyászat	616-053.2/.6
12.	Ideg- és elmegyógyászat	616.8
13.	Fül- orr- gégegyógyászat	616.28
14.	Szemészet	617.7
15.	Bőrgyógyászat- venerológia	616.5
16.	Onkológia	616-006
17.	Tuberkulózis	616.23/.27
18.	Sztomatológia	616.31
19.	Radiológia	615.849
20.	Laboratóriumi vizsgálatok	616-07
21.	Fizikoterápia	615.8
22.	Fertőző betegségek	616.9
23.	Közegészségügy	614.2
24.	Egészségügyi szervezés	614.2

25.	Gyűjtőmunkák	610 ált
26.	Orvostörténet	610 ált
27.	Természettudományok	500
28.	Politika	
29.	Bibliográfiák, szótárak, lexikonok	610 ált
30.	Könyvtárügy, dokumentáció	610 ált

VII. Tárgymutató

T á r g y s z ó	ETO jelzet	30-as szakszám.
Addison kór	616.43	7
Abortus	618	10
Alkoholizmus	613.8	23
Állategészségügy	614.4/.6	23
Állatorvostan	619	27
Állatkísérletek	578	27
Állattan	590	27
Allergia	616-056.3	7
Altatók	615	3
Aminosavak	577.1/.3	2
Anatómia	611	1
Anaemia	616.4	7
Aneszteziológia	617	8
Angiológia	616.1	7
Angiográfia	615.849	19
Antiallergikumok	615	3
Antibiotikumok	615	3
Antidiabetikumok	615	3
Antidiuretikumok	615	3
Antigének	576.8	4
Antituberkulotikumok	615	3
Antropológia	572	1
Anya- és csecsemővédelem	614.2	24
Anyagcsere	577.1/.3	2
Anyagcsere betegségek	616.36	7
Aortográfia	615.849	20

Ápolás	610 ált	23
Ápolóképzés	610 ált	24
Arterioszklerózis	616.1	7
Asztma	616.23	7
Átöröklés	575	1
Autoimmun betegségek	616-056.3	7
Avitaminózis	616.36	7
Bacillusok	576.8	4
Bakteriális betegségek	616.9	7, 22
Bakteriológia	576.8	4
Balesetelhárítás	614.8	23
Baleseti sebészet	617.3	8
Balneológia	615.8	21
Bazedov-kór	616.43	7
Bélbetegségek	616.33/.34	7
Bélférgesek	616.33/.34	4
Belgyógyászat	616	7
Belső elválasztásu mirigyek	616.43	7
Bibliográfiák	610 ált	29
Biofizika	577.1/.3	2
Biokémia	577.1/.3	2
Biokémiai analízis	543	2
Biológia	570	27
Bonctan	611	1
Botanika	580	27
Bőrgyógyászat	616.5	15
Bronchologia	616.23/.27	13
Bronchográfia	615.849	20
Cardiotonikumok	615	3
Carcinoma	616-006	16

Csazta	616-006	16
Citokémia	577.1/.3	1
Citológia	576.1/.3	1
Citológia, /emberi/	611	1
Cukorbetegség	616.36	7
Családtervezés	614.2	24
Csecsemőgyógyászat	616-053.2/.6	11
Csontbetegségek	616.7	7
Csonttuberkulózis	616.23/.27	17
Csontvelőbetegségek	616.4	7
Daganatok	616-006	16
Dermatológia	616.5	15
Diabetes	616.36	7
Diagnosztika	616-07	7, 20
Dietetika	613.2	23
Diuretikumok	615	3
Dokumentáció	610 ált	30
Dohányzás	613.8	23
Égés	612	2
Égési seb	617.3	8
Egészségpolitika	614.2	24
Egészségügy	614.2	23
Egészségügyi képzés, továbbképzés	610 ált	24
Egészségügyi felvilágosítás	610 ált	24
Egészségügyi szervezés	614.2	24
Elektroencefalográfia	616.8	12
Elektroforézis	543	2
Elektronmikroszkópia	578	27
Élelmezésegészségügy	613.2	23
Élelmezéstudomány	613.2	23

Élelmiszerellenőrzés	614.3	23
Életrajzok	610 ált	26
Élettan /általános/	576.1/.7	2
Élettan /orvosi/	612	2
Ellenanyagok	576.8	4
Elmegyógyászat	616.8	12
Elsősegély	614.8	23
Emberszármazástan	572	1
Embriológia /általános/	576.1/.7	1
Embriológia /emberi/	611	1
Endokrinológia	616.43	7
Endoszkópos vizsgálatok	616.43	7
Enzimológia	577.1/.3	2
Epebetegségek	616.36	7
Epekő	616.36	7, 8
Érbetegségek	616.1	7
Érelmeszesedés	616.1	7
Érsebészet	617	8
Érzéstelenítés	617	8
Érzékszervek	612	2
Évkönyvek	610 ált	25
Érzéstelenítők	615	3
Étrend	613.2	23
Fájdalom	612	2
Fájdalomcsillapítók	615	3
Farmakológia	615	3
Fehérjék	577.1/.3	2
Fehérvérűség	616.4	7
Fejlődéstan /általános/	576.1/.7	1
Fejlődéstan /emberi/	611	1

Fejlődési rendellenességek	616-091/092	6
Fekélybetegség	616	7
Fertőtlenítés	614.4/.6	23
Fertőző betegségek	616.9	22
Fertőző betegségek közegészségügye	616.4/.6	23
Fizika	530	27
Fizikoterápia	615.8	21
Fiziológia, emberi	612	2
Fiziológia, általános	576.1/.7	2
Fogamzás	612	2
Fogamzásgátlás	618	10
Fogászat	616.31	18
Foglalkozási betegségek	613.6	23
Fülészet	616.28	13
Gégészet	616.28	13
Gastroenterologia	616.33/.34	7
Gének	575	1
Genetika	575	1
Geriátria	616-053.9	7
Gerontológia	616-053.9	7
Gombás megbetegedések	616.5	15
Granulomák	616-006	16
Gynaecologia	618	10
Gyermekegészségügy	613.9	23
Gyermekgyógyászat	616-053.2/.6	11
Gyermeknőgyógyászat	618	10
Gyermeksebészet	616-053.2/.6 617	11 8
Gyógyhelyek	615.8	21
Gyógypedagógia	616.8	12
Gyógyszerártalom	615	3

Gyógyszerek	615.4	3
Gyógyszerellenőrzés	614.3	23
Gyógyszerészet	615.4	3
Gyógyszertan	615	3
Gyomorbetegségek	616.33/.34	7
Haematologia	616.4	7
Has betegségei	616	7
Hasi sebészet	617	8
Hepatitis	616.36	7
Hiánybetegségek	616.36	7
Hibernálás	617	8
Himlő	616.9	22
Hipofízis betegségek	616.43	7
Hisztéria	616.8	12
Hisztokémia	577.1/.3	1
Hisztologia	576.1/.7	1
Hisztologia, emberi	611	1
Hypertonia	616.1	7
Hyperthyreosis	616.43	7
Hypotonia	616.1	7
Hormonok	577.1/.3	2
Hormonbetegségek	616	7
Hormonterápia	615	3
Hugyszervek betegségei	616.6	9
Humángenetika	575	1
Husellenőrzés	614.3	23
Iatrogén fertőzések	614.4/.6	23
Ideggyógyászat	616.8	12
Idegrendszer	611	1
Idegsebészet	616.8 i	8

Igazságügyi orvostan	616-091/092 t	6
Immunológia	576.8	4
Influenza	616.9	22
Impotencia	616.43	7
Ipáregészségügy	613.6	23
Iskolaegészségügy	613.9	23
Izombetegségek	616.7	7
Izületi betegségek	616.7	7
Izotópok	615.849	19
Járványtan, járványügy	614.4/.6	22
Kábítószeres	613.8, 616.8	23,12
Kábítószeres jogi vonatkozásai	616-091/092 t	6
Kardiologia	616.1	7
Katonai orvostan	613.6	24
Kémia	540	27
Kemoterápia	615	3
Keringési betegségek	616.1	7
Kibernetika, orvosi	610 ált	27
Klimatényezők	615.8	21
Klinikai diagnosztika	616-07	7
Kollagén betegségek	616.7	7
Kóma	616	7
Kongresszusok	610 ált	25
Koraszülöttek	616-053.2/.6	11
Kórbonctan	616-091/092	6
Kórélettan	616-091/092	5
Kórházügy	610 ált	23
Kórszövettan	616-091/092	6
Kórtan	616-091/092	5
Könyvtárügy	610 ált	30

Közegészségügy	614.2, 614.3 614.4/.6	23
Közigazgatási orvosi szolgálat	614.3 614.4/.6	24
Kromatográfia	543	2
Kromoszomák	575	1
Laboratóriumi vizsgálatok	616-07	20
Laringologia	616.28	13
Látás	612	2
Lázcsillapítók	615	3
Légzőszervi betegségek	616.23/.27	7
Lép betegségei	616.36	7
Leukaemia	616.4	7
Lexikonok	610 ált	29
Lymphomák	616-006	16
Májbetegségek	616.36	7
Magzat	611	1
Malária	616.9	22
Mellékpajzsmirigy betegségek	616.43	7
Mellékvese betegségek	616.43	7
Mellhártyagyulladás	616.23/.27	7
Mellkas betegségei	616.23/.27	7
Mellkasi sebészet	617	8
Menetelhigiene	616.8	12
Mentésügy	614.8	23
Mérgek	615	3
Mérgezések	616	7
Mikroanalízis	543	20
Mikrobiológia	576.8	4
Mikroorganizmusok	576.8	4

Morfológia, emberi	611	1
Mozgásszervi betegségek	616.7	7
Munkaegészségügy	613.6	23
Munkaképesség csökkenés	613.6	23
Műtéti előkészítés	617	8
Mykologia	576.8	4
Narkotikumok	615	3
Narkózis	617	8
Nemi higiéné	613.8	23
Nemibetegségek	616.5	15
Népszerű egészségügyi művek	610 ált	24
Neurológia	616.8	12
Neuroendokrinológia	616.43, 616.8	7, 12
Nőgyógyászat	618	10
Növénytan	580	27
Nővérképzés	610	24
Nukleáris orvostudomány	615.849	19
Nyelőcső betegségei	616.28	13
Nyirokrendszer betegségei	616.4	7
Nyomelemek	577.1/.3	2
Nyugtatók	615	3
Odontológia	616.31	18
Onkológia	616-006	16
Onkoradiológia	616-006, 615.849	16, 19
Ophthalmologia	617.7	14
Orr betegségei	616.28	13
Ortopédia	617.3	8
Orvosi bibliográfia	610 ált	29
Orvosi dokumentáció	610 ált	30
Orvosi életrajzok	610 ált	26

Orvosi fizika	577.1/.3	2
Orvosi kémia	577.1/.3	2
Orvosi kézikönyvek	610 ált	29
Orvosi kongresszusok	610 ált	25
Orvosi könyvtárügy	610 ált	30
Orvosi laboratóriumok	616-07	20
Orvosi lélektan	616.8	12
Orvosi lexikonok	610 ált	29
Orvosi műszerek	616-07 műsz	20
Orvosi szótárak	610 ált	29
Orvosképzés	610 ált	24
Orvostörténelem	610 ált	26
Orvostudomány oktatása	610 ált	24
Otorinolaringologia	616.28	13
Ödéma	616.36	7
Örökléstan	575	1
Pajzsmirigybetegségek	616.43	7
Parazitás betegségek	616.9	7
Parazitológia	576.8	4
Patológia	616-091/092	5
Plasztikai sebészet	617.3	8
Polyomyelitis	616.9	7
Pszichiátria	616.8	12
Pszichológia	616.8	12
Pszichoterápia	616.8	12
Radiológia	615.849	19
Ragályos betegségek	616.9	22
Rák	616-006	16
Rákellenes küzdelem	616-006, 614.2	16, 24
Raktározási betegségek	616.36	7

Reanimáció	617	8
Rehabilitáció	613,6	23
Repülőorvostan	613,6	23
Reumatológia	616,7	7
Rinologia	616,28	13
Röntgenológia	615,849	19
Röntgendiagnosztika	615,849	19
Röntgenkezelés	615,849	19
Sárgaság	616,36	7
Sarcoma	616-006	16
Sebészet	617	8
Sejttan	576,1/.7	1
Sejttan, emberi	611	1
Sejtkémia	577,1/.3	2
Spermatológia	616,6	9
Sportegészségügy	796/799	23
Sterilitás	616,43	10
Sterilizálás	617	8
Steroidok	577,1/.3	2
Stress	612	2
Struma	616,43	7
Sugárártalom	615,849	19
Sugárdiagnosztika	615,849	19
Sugárkezelés	615,849	19
Sugárterápia	615,849	19
Sugárvédelem	615,849	19
Syndromák	612	7
Syphilis	615,5	15
Szájbetegségek	616,31	18
Szájsebészet	616,31	18

Származástan	570	1
Szemészet	617.7	14
Szerológia	576.8	4
Szívbetegségek	616.1	7
Szívsebészet	617	8
Szexuológia	616.8	12
Szótárak	610 ált	29
Szövetátültetés	617.3	8
Szövettan, emberi	611	1
Szövettan, általános	576.1/.7	1
Sztomatológia	616.31	18
Születésszabályozás	614.2	24
Szülészet	618	10
Tájanatómia	611	1
Tápanyagok	613.2	23
Táplálkozás	613.2	23
Táplálkozástudomány	613.2	23
Táplálkozási hiánybetegségek	616.36	7
Terápia	615.8	7
Terapeutika	615	3
Terhesség	618	10
Terhességmegszakítás	618	10
Természettudományok	500	27
Torzfejlődés, emberi	611	6
Toxikológia	615	3
Törvényszéki orvostan	616-091/092 t	6
Transzplantáció	617	8
Traumatológia	617.3	8
Tuberkulózis	616.23/.27	17
Tulérzékenység	616-056.3	7

Tumor	616-006	16
Tüdősebészet	617	8
Újszülött	616-053.2/.6	11
Urológia	616.6	9
Uterus betegség	618	10
Üdülöhelyek	615.8	21
Védőoltás	614.4/.6	23
Végtagok betegségei	616.7	7
Venerológia	616.5	15
Véralvadás	616.4	7
Véralvadásgátlók	615	3
Vérátmólesztés	617	8
Vérbaj	616.5	15
Vércsoport	616	7
Vérkép	616-07	20
Vérképző gyógyszerek	615	3
Vérnyomás	616	7
Vérnyomáscsökkentők	615	3
Vérsejtek	611	1
Vérsejtek betegségei	616.4	7
Vérszegénység	616.4	7
Vérzékenység	616.4	7
Vérzéscsillapítók	615	3
Vesebetegségek	616.6	9
Vészes vérszegénység	616.4	7
Vírusok	576.8	4
Vitaminok	577.1/.3	2
Vitaminhiánybetegségek	616.36	7
Vizháztartási betegségek	616.36	7
Zoológia	590	27

Könyvtárosaink írják

NYÍRI Mihályné:

Dinamikus tezaurusz

A könyvtáros egyik fő feladata, hogy minden olvasója számára megtalálja a kívánt könyvet, és minden könyvéhez megkeresse annak olvasóját. Ezt a két követelményt mondja ki Ranganathan második és harmadik könyvtári törvénye.

Ez a feladat természetesen nemcsak könyvekre, hanem valamennyi dokumentumfajtára is vonatkozik, sőt az azokban lévő egyes információkra is érvényes. A könyvtárosnak, hogy eleget tehessen a követelményeknek, mindkét esetben azonos információ-tartalmu egyedekeket kell egyeztetnie; az első esetben az olvasó részéről érkező információt a dokumentumok információival, a második esetben a dokumentumok információit az azonos információt kereső olvasóval.

A könyvtári gyakorlat az egyeztetés gazdaságos megvalósítására az osztályozás módszerét alkalmazta, ennek rendszereit alkotta meg, és elméleteit dolgozta ki a tájékoztatás tudománya.

A tájékoztatás-tudomány leírja az osztályalkotás és osztálybesorolás módszereit, vagyis azt, hogy milyen információk alkossanak egy osztályt, és hogy az osztályok kö-

zött a keresett osztályt hogyan lehet könnyen megtalálni.

Az osztályalkotásnak két módszere van; a/ az új osztályokat a többitől függetlenül hozzuk létre, ez történik a tárgyszavas módszer esetében, b/ az új osztályok alkotása nem független a már meglévőktől, hanem azokból származtatjuk le.

Az így származtatott újabb osztályok egymásnak fölé és alárendelt rendszert alkotnak, melyet hierarchikus osztályozó rendszernek nevezünk.

Az osztálybesorolást a hierarchikus rendszerben tartalmi jegy alapján, a tárgyszórendszerben formai jegy alapján végezzük.

Az osztályozórendszereknek igen sok fajtájuk van. A dokumentumokat és az azokban található információkat a könyvtári osztályozó-rendszerek szerint sorolják be. Ezekkel rokon a tudományok osztályozó rendszere. A rokonság alapja az, hogy az első jelentősebb könyvtári osztályozó rendszerek is a valamennyi dokumentumban foglalt ismeretanyag osztályozását tűzték célul maguk elé, tehát egyetemes rendszerek voltak, akárcsak a tudományok osztályozó rendszerei.

Az elmúlt évtizedekben a tudományos ismeretanyagok differenciálódása olyan mértékűvé vált, hogy az egyetemes-ségre való törekvést feladva, egyre több autonóm, a tárgyszórendszerbe tartozó vezérszavas osztályozó rendszer jött létre. Igazolja továbbá az is, hogy egy-egy dokumentumon belül is széttöredezik a tartalom, és az osztályozás tárgya az egyes információkra korlátozódik. Másrészt ezeknek az információknak igen nagy az integrálódási hajlamuk, vagyis könnyen kapcsolódnak eredeti tudományterületüktől

Igen távolesó tudományterületek információihoz.

Ezen új feladatoknak jobban megfelelnek a vezérszavas rendszerek, amelyeknek legfőbb előnye abban van, hogy bármely dokumentumból közvetlenül emeli ki a tárgyszavakat anélkül, hogy szükség lenne egy olyan komplikált hierarchikus rendszerre, amely sokszor csak az abban járatos szakember számára áttekinthető. Előnyük továbbá nagy osztályalkotó készségük új fogalmak beépítésére. Különböző utalók alkalmazásával el lehet érni, hogy egy fogalom a rendszerben csak egy helyen szerepeljen. Továbbá nagy a részfogalmakra bontási képességük.

Több típusuk van:

1. A klasszikus vezérszórendszer, amely irányelvekben rögzíti, hogy a vezérszavak - amelyek egyrészt osztályt meghatározó fogalmak, másrészt a tárgyszórendszerekben az osztályozás besorolási és visszakeresési folyamatait vezérlik - következetesen helyes alakjukban kerüljenek be a vezérszójegyzékbe. Szintagma utalón kívül még szinonima és bővítő utalókat használ. Ez utóbbit akkor, ha két vezérszó fogalmi köre rokon, vagy részben azonos, vagy ha két vezérszó különböző fogalmi szinten helyezkedik el.

2. Az alárendelő vezérszórendszer, mely lehetővé teszi a fogalmak fölé- és alárendelését, és a formai jegy szerint való besorolás csak az egyes fogalmi szinteken és ezen belül a mellérendelt osztályok esetében érvényes.

3. A bokrosító vezérszórendszer vezérszavainak egy részét formai jegy szerint sorolja be, másik részét

előbb tartalmi jegy szerint egy - egy fölérendelt fogalomnak rendeli alá, majd ezen belül formal jegy szerint sorolja be.

4. A mellérendelő vezérszórendszer /Uniterm rendszer/ a vezérszókifejezéseket és többtagu vezérszavakat mindig egytaguakra bontja, és ezek után a dokumentumok vagy információk azonosítási száma következik. Ezt a számot a visszakereső táblázatba írják, melyből bármely azonossági szám könnyen visszakereshető, még szám-halmazokból is.

5. A permutált vezérszórendszer, amelyben a vezérszókifejezés minden egyes egytagu vezérszava sorban cimvezérszóvá válik és ezt minden besoroláskor követi a vezérkifejezés valamennyi többi szava.

A láncindex módszer olyan permutált vezérszórendszer, amelyeknek alapelve, hogy a dokumentumok vagy információk tartalmát leíró vezérszavak általában különböző fogalmi szinteken helyezkednek el, és a magasabb fogalmi szinteken végzett visszakereséskor felesleges az alacsonyabb szinten elhelyezkedő vezérszavak megadása permutáláskor.

Amint látjuk, a tájékoztatási tudomány új módszerekkel igyekezett megfelelni az újabb követelményeknek, amelyet az élet állított eléje azzal a ténnyel, hogy megsokszorozta a dokumentumok számát.

Az élet azonban nem állt meg, az információk sokasága növekszik, ma már információ-jel áradatban élünk. Az idő elsőrendű tényezővé vált. Az újabb autonóm rendszerek is lassuakká váltak. Kialakultak tehát újabb osztályozó rendszerek: a tezauszok.

Egy önálló kutató a szakirodalmat átszűri, megválogatja, és egy vagy két tárgykörön belül csak azokat a descriptorokat veszi fel rendszerébe, amelyekkel foglalkozik.

Könyvtári szinten több kutató igényeit kell kielégíteni és tezaurszt úgy összeállítani, hogy a könyvtár minden olvasója számára az megfelelő legyen.

Amíg egy általános hierarchikus rendszer, ha pl. baktériumokkal foglalkozik, akkor szisztematikusan minden baktérium csoportot felvesz a rendszerébe, addig egy tüdőbeteggondozó intézet könyvtára tezaurszába csak azokat a baktériumokat veszi fel, melyek a tüdőt betegítik meg. Más baktérium csoportokra - ha azokkal nem foglalkoznak - gyakorlatilag nincs szükség.

Megkezdődött tehát az információk válogatása. Egy könyvtár sem győzi többé bármely megelőző, szisztematikus könyvtári osztályozó rendszer alapján feltárni a dokumentumokat. A jól megszerkesztett tezaursz csak töredék részét alkotja a régi nagy rendszereknek, de előnye megmutatkozik abban, hogy amit időben megtakarítanak a felesleges, vagy nagy ritkán visszakeresendő osztályok elhagyásával, azt az időt az irodalom intenzívebb feltárására lehet fordítani.

Egy tezaursz szerkesztése általában úgy történik, hogy előbb valamilyen módszer szerint megszerkesztik a hierarchikus részét, azután az abban szereplő descriptorokat betürendbe szedik. Eközben az a törekvésük, hogy minden - a szerkesztőket érdeklő descriptort - felvegyenek a tezaurszba.

A tapasztalat szerint ez azonban nem mindig sikerül. Mindig fordulnak elő olyan újabb descriptorok, melyek kimaradtak a tezauruszból.

Ezek után megállapíthatjuk, hogy a tezaurusz hierarchikus részét igen nehéz jól megszerkeszteni.

Felmerül a kérdés: lehetne-e úgy jobbat szerkeszteni, ha megfordítanánk a szerkesztés sorrendjét, és előbb a betűrendes részt készítenénk el. Elvben éppen olyan nehéz a betűrendes rész megszerkesztése is, mint a hierarchikus részé, azonban megvalósítható akkor, ha a betűrendes részt felaprózzuk, egymástól függetlenítiük - amit úgy érünk el, hogy a descriptorokat egyedi kártyákra írjuk, és azokat betűrendbe rendezzük, így az álló, "statikus", leírt rendszer helyébe egy egyre bővülő, mozgó, dinamikus rendszert helyezünk.

A következő kérdés: lehet-e úgy készíteni ezt a dinamikus rendszert, hogy az már kezdettől fogva tartalmazza tezauruszunk hierarchikus részét is? Igen. De ehhez szükségünk van arra, hogy a dokumentumokból közvetlenül kiemelt descriptorok hierarchikus hozzátartozóit is feltüntessük, vagyis másodlagos descriptorokat származtassunk és azokat is építsük be kártyarendszerünkbe.

Egy jól megszerkesztett tezaurusz, amely descriptorait általában formai jegyek szerint sorolja be, nem nélkülözheti azt sem, hogy fel ne tüntesse a legfontosabb szinonimákat és rokon fogalmakat. Így nemcsak hierarchikusan felfelé, de mintegy vízszintes síkban, oldal felé is építjük rendszerünket. Ügyelnünk kell azonban arra, hogy csak a szükséglet, és olvasóink igényének megfelelően bővítsük azt. Különben a többletmunka a dokumentáció gyorsaságának rovására történik.

E határ megvonásához és a másodlagos descriptorok képzéséhez komoly szakértelem szükséges.

Tezauruszunk ilymódon történő szerkesztéséhez bármikor hozzáfoghatunk. Nem kell hozzá semmiféle előzetes leírt vagy összeállított rendszer. Ahogy jönnek sorba az egyes descriptorok, úgy helyezzük el őket egymás után betűrendben, és ahogy haladunk előre a dokumentumok feltárásában, úgy szaporodik descriptoraink mennyisége is. Mivel egyidőben az egyes descriptorok hierarchikus hozzátartozóit is elhelyezzük a betűrendben, legfontosabb szinonimáival együtt, nemcsak tezauruszunk terjedelme nő, hanem ugyanakkor mintegy alulról felfelé építve, a tezaurusz hierarchikus épülete is kibontakozik, a hozzátartozó oldalirányú dimenziókkal együtt.

Ha olyan descriptorot emelünk ki munkánk során, amellyel már találkoztunk, akkor természetesen csak annak már megírt kártyájára jegyezzük fel, vagy lyukasztjuk annak a dokumentumnak az azonossági számát, amelyből kiemeltük. Rövidesen eljutunk oda, hogy már alig nő kártyáink száma, csak az adatok, a lyukak szaporodnak a meglévőkön.

Ekkor, ha szükségünk van rá, elkészíthetjük rendszerünk akkori állapotának keresztmetszetét, feltüntetve a hierarchikus és oldalirányú összetevőket. Így olyan rendszerbe foglalt tezauruszhoz jutunk, mely valószínűleg csak igen kevés kiigazításra szorul majd. Természetesen a keresztmetszet elkészítése nélkül is a mi dinamikus tezauruszunk igen jól használható, szemben az álló, leírt tezaurusszal.

Gyakorlati megvalósítása a következőképpen történik:

A könyvtáros vagy a dokumentalista minden kötöttség nélkül kijelöli a descriptorokat. Munkáját természetesen csak akkor végezheti jól, ha jól ismeri kisebb könyvtára kutatóinak témáit. Elsősorban a folyóiratokat kell átnéznie. Azokat a cikkeket, amelyek olvasóinak kutatási témába tartoznak, beírja egy füzetbe és sorszámmal látja el. A bibliográfiai adatok után felírja a cikkben közvetlenül található információkat. Ezek általában egyszerű vagy összetett főnevek, vagy jelzős főnevek. Ha nem ilyenek az információk, főnevesíti őket, és így már descriptoroként szerepelnek.

Ezekből az elsődleges descriptorokból annyit jelöl ki, amennyi a cikk lényegét átfogja, majd a legközvetlenebb módon másodlagos descriptorokat származtat belőlük, melyek szinte önként jelentkeznek. Azokra a másodlagos descriptorokra, amelyeket "erőltetni" kell, nincs szükség.

Következő lépésként az egyes descriptorokat felírja egy-egy fénylyukkártyára és lyukasztja rajtuk a cikk-sorszámot. A fénylyukkártyákat betűrendben tárolja. Uniterm kártyát is lehet használni.

Mint már említettük, rendszerünk általában formai jegy szerint sorolja be osztályait, ezért a több szempontból történő visszakeresés érdekében elengedhetetlenül szükség van arra, hogy másodlagos descriptoroként felvegyük a latin kifejezések magyar nyelvű megfelelőjét, vagy a magyar szakkifejezés latin vagy más idegen nyelvű, de nemzetközileg elfogadott ismert azonos-értelmű szavát.

Ilyen és ehhez hasonló esetekben az azonos értelmű descriptorok közül csak egyet viszünk fel fénylyukkártyára, míg szinonimáit egyszerű kartonra írjuk. Ezek csak utalnak a kártyákra, azért utalóknak nevezzük őket. Az utalókat is betűrendben, de külön tároljuk.

Rendszerünk tartozékai a következők:

1. egy füzet a cikkek beírására, az elsődleges és másodlagos descriptorok képzéséhez,
2. fénylyukkártyák
3. utaló kartonok

Lássuk most a példákat.

.....

31. JENEY Endre - WALTHIER József: Két új szulfanilamid származék rétegekromatográfiás elválasztása és kvantitatív meghatározása.

Acta Pharm.Hung.1968,37,1,28-34

I.

/Elsődleges descr./

Szulfanilamid

Rétegekromatográfia

Kvantitatív / meghatározás

II.

/Másodlagos descr./

Kemoterapeutikum

Kromatográfia

sn.^x Mennyiségi meghatározás

32. RADÓ János/ P. - TAKÓ József/ - SZÁNTÓ /Er-

vinné/ Zs.: Aldosterone and cortisone requirement and metabolism in Addison disease complicated by thyreotoxicosis.

Endokrinologie, 1967,62, 1-2,12-21.

^x sn. = szinonima

I.

Aldosteron

Cortison

Addison

Thyreotoxicosis

II.

Corticosteroidok

Neuroendocrin /betegség

33. GIMPL F/erenc/ - VÁNDOR J/udit/: Antigenstruktur
der M.kansasii und die Möglichkeit ihrer Klassifi-
zierung mit immunchemischen Methoden.

Z.Tuberk.1967,127,1-2,67-70.

I.

Antigen /szerkezet

M.kansasii

Klasszifikáció

II.

Baktérium

Mycobacterium

sn. Osztályozás

sn. Típusmeghatározás

sn. Csoport-meghatározás

Immunkémia.

34. LOCH Eszter - SCHWARTZ János: A gyógyszer o-
kozta megaloblastos anaemiákról.

Gyakorló Orvosok Első Tudományos Konferenciája,
Pécs, 1967, 183-186 p.

I.

Gyógyszertan

Megaloblast

Anaemia

II.

sn. Farmakológia

Vörösvértest képzés

sn. Erythropoesis Haematologia

sn. Vérszegénység

35. TARABA István - MOLNÁR László: Human vér
transzfuziójának hatása a kutyavese működésére.
Kísérl.Orvostud. 1967,19,6,566-571.

I.	II.
Human	Ember
Transfuzio	Vérátömlesztés
Kutya /vese	Kísérleti állat
	Szervek

36. RAUSS Károly: A dysenteria elleni védőoltás kilá-
tásai.
Orv.Hetil. 1968,109,3,113-117.

I.	II.
Dysenteria	Fertőzés /bél/ betegség
Védőoltás	Vakcina

37. KISS János - FÁBIÁN Erzsébet - MARCZ István:
Baktériumtörzsek Kanamycin érzékenysége.
Orv.Hetil. 1968,109,3,126-129.

I.	II.
Baktérium	Mikrobiológia
Kanamycin	Antibiotikum
Érzékenység	Rezisztencia

38. LÓZSA Albert: Új eljárás a fibrinogen meghatározá-
sára a plasmafehérjék papirelektroforezise útján.
Kísérl.Orvostud. 1968,20,2,209-215.

I.

Új eljárások

Fibrinogen /meghatározás

Plasma / fehérjék

papirelektroforezis

II.

Elektroforezis

39. FÜST György - KERTAI Pál: Endotoxin hatása a
szérum komplement komponenseinek szintjére.
Kisérlet. Orvostud. 1968, 20, 1, 64-68.

I.

Endotoxin

Szérum

Komplement

II.

Baktérium / antigén

Vér

Serologia

40. PINTÉR Miklós - BENDE Irén: Gram negatív nem
fermentáló baktériumok identifikálása a klinikai
laboratóriumban.
Kisérlet. Orvostud. 1966, 18, 2, 216-221.

I.

Gram negatív

Baktériumok

II.

Pseudomonas

Alcaligenes

Bordetella

Moraxella

Achromobacter

Flavobacterium

Aeromonas

Identifikálás

sn. Azonosítás

Magyarázat a másodlagos descriptorok képzéséhez.

31. sz. cikk. A szulfanilamid a kemoterapeutikumok gyógyszer csoportjába tartozik. A rétegekromatográfia a kromatográfiához. A Kvantitatív meghatározást alapfogalmakra bontjuk és külön vesszük fel a kártyára, mert mindkét descriptor gyakran fordul elő. A kvantitatívnek szinonimája a mennyiségi számnév.

Utalóra írjuk: amennyiben csak együttesen érdekel bennünket a kemoterapeutikum, úgy a Szulfanilamidokat utalóra írjuk. Hasonló a helyzet a Rétegekromatográfiával is. Csak a Kromatográfiát írjuk fénylyukkártyára. A Kvantitatív és Mennyiségi descriptorok közül az egyiket, - rendszerint a gyakrabban használtat - fénylyukkártyára, a másikat utalóra írjuk, ez esetben a Mennyiségit.

32. sz. cikk. Az Aldosteron és Cortison a Corticosteroidok csoportjába tartozik. A metabolismus magyar megfelelője az anyagcsere, az Addison és Thyreotoxicosis a neuroendokrin betegségek csoportjába tartozik, ez utóbbi összetett descriptor az összetevők fontossága miatt különválasztjuk.

Utalóra írjuk: Aldosteron, Cortison, Metabolismus.

33. sz. cikk. Az Antigen szerkezetet kettéválasztjuk Antigén és Szerkezetre és hozzáadjuk a Baktérium/a bakteriális descriptor/ másodlagos descriptor értelmezőnek. A M. kansasii a Mycobactériumok csoportjába tartozik. A klasszifikáció magyarul osztályozás, de ez esetben inkább típus vagy csoport meghatározásról van szó.

Utalóra írjuk: M. kansasii, Klasszifikáció, Csoport, Meghatározás.

34. sz. cikk. Gyógyszerekkel a gyógyszeratan foglalkozik, a Farmakológia. A Megaloblast a vörösvértestek képzésében az erythropoesisben fontos láncszem. Az anaemia magyar megfelelője vérszegénység. Ez utóbbiak a Haematológiához tartoznak.

Utalóra írjuk: Farmakológia, Megaloblast, Vörösvértest képzés, Anaemia.

35. sz. cikk. A "Human" szinonimája az embernek. Transzfúzió a Vérátömlesztésnek, a Kutya vesét ketté választottuk, a Kutya a Kisérleti Állathoz, a Vese a Szervek-hez tartozik.

Utalóra írjuk: Human, Transzfúzió, Kutya és Vese descriptorokat.

36. sz. cikk. A dysenteria magyarul fertőző bélbetegség, mindhárom összetevője fontos. A védőoltás rokonértelmű szava a vakcina.

Utalóra írjuk: Dysenteria, Védőoltás

37. sz. cikk. A Baktérium a Mikrobiológiába, a Kanamycin az Antibioticumhoz tartozik, Az Érzékenység jelen esetben a Rezisztenciával rokon fogalom.

38. sz. cikk. Valamennyi összetett descriptor. Az összetevők a Papir- kivételével fontosak. A fibrinogén a plazmafehérjékhez tartozik, a papirelektroforézis az elektroforézishez.

Utalóra írjuk: Papirelektroforézis, feltéve ha elegendő együtt feltüntetni az összes többi elektroforetikus eljárásokkal együtt.

39. sz. cikk. Az Endotoxin bakteriális antigen. A Szérum a vér alkotórésze. A Komplement a szerológiai titrálás fontos eleme.

Utalóra nem írunk egyet sem.

40. sz. cikk. A cimben csak a Gram negativ baktériumok kifejezés szerepel, hogy pontosan mely baktérium csoportról van szó, az a cikkből derül ki. Ez esetben egy nagyobb átfogó jellegű descriptort bontottunk összetevőire. Az identifikálás magyarul azonosítást jelent.

Utalóra írjuk: Azonosítás.

Valamely descriptorról vagy fénylyukkártyát vagy utalókartont írunk, de csak egyik szerepelhet rendszerünkben, vagyis ugyanazon descriptorról két kártya nem lehet.

Visszakeresés

Olvasónk elmondja, mely descriptor vagy descriptorok együttes előfordulása érdekl. Előkeressük a megfelelő kártyát vagy utalót /feltéve, ha már feltárásunk során szerepelt/, és a megfelelő fénylyukkártyákat egymásra fektetve, a világosság felé tartva, leolvassuk. A kapott cikksorszámokat a füzetből visszakeresve, már adjuk is a megfelelő irodalmat.

Dokumentációs munkánk során nemcsak folyóiratokkal, de szakkönyvekkel, jegyzetekkel és más dokumentumfajtákkal is találkozunk. Ilyen esetekben, hogy kb. 10-nél több descriptor ne legyen /beleszámítva a másodlagos descriptrokat is/, a dokumentumot részekre /fejezetekre stb./

tagoljuk, és minden rész, melyből descriptorokat jegyeztünk ki, a cikksorszámhoz hasonlóan dokumentum részsorszámot kap. Ez nem más, mint a fizetünk eddig ismert cikksorszáma. Természetesen minden résznél feltüntetjük a bibliográfiai adatokat, vagy utalunk a megfelelő sorszámhoz.

Megbeszélés

A fentiekben leírt több szempont szerint visszakereső dinamikus tezaurusz egyesíti magába a hierarchikus és a tárgyszórendszer előnyeit. Kiküszöböli a számjelzeteknél előforduló hibalehetőségeket, mert tárgyszavakat és tárgyszókifejezéseket használ, így a tévedés minimális. Descriptorait közvetlenül emeli ki, minden komplikált rendszer nélkül. Nagy az osztályalkotó készsége, kicsi a bizonytalansági tényezője. A tárgyszavas rendszerek hátrányai közül egyedül a nyelvhez kötöttség marad meg, de a legfontosabb descriptorok az utalókon több nyelven is szerepelhetnek. Kötődik az elfogadott terminológiához, de attól a másodlagos descriptorok képzésekor el is szakad, így az efemer jelleg eltűnik. Fogalmi szintek kifejezésére alkalmas, mert másodlagos descriptorok képzésekor többnyire olyan descriptorokat vagy összetett descriptor kifejezéseket használ /ld. a 34. sz. cikk: Vörösvértest képzés és Haematológia/, amelyek egy és két fogalmi szinttel magasabban képviselik az elsődleges descriptor.

Osztályai egyértelműek, amit értelmező alkalmazásával ér el.

Másodlagos descriptor utólag is képezhetünk, és így mind szélesebb területen elégítjük ki olvasóinkat.

Összefoglalás

Leírtam egy kisebb szakkönyvtár részére alkalmazható gyors, egyszerű, több szempont szerint visszakereső, dinamikus tezaurusz készítését. Lényege: descriptorait közvetlenül emeli ki a dokumentumokból, majd ezekből másodlagos descriptorokat is képez a legfontosabb szinonimákkal és hierarchikus összetevőkkel. A cél az, hogy mind nagyobb mértékben növekedjék az elsődleges descriptorok visszakereshetősége, és dokumentációs munkánk gyors maradjon.

Rendszeremben igyekeztem mind a hierarchikus, mind a tárgyszavas rendszerek adta előnyöket társítani.

Irodalom

1. GYÖRE Pál - HOVÁNYI Gábor: Könyvtári osztályozás. A könyvtárosképzés füzetéből. Könyvtártud. és Módszertani Központ, 1967.
2. P. JUHÁSZ Vera - NYIRI Mihály: Optikai kártyák alkalmazása a kurrens irodalom gyors dokumentálására. Az Orvosi Könyvtáros, 1968, 8, 2, 89-92.

KÁLLAI Istvénné:

A mikrobiológia irodalmának avulási ideje magyar folyó-
iratcikkek hivatkozásainak tükrében

I. A tanulmány célja

A szakkönyvtárak egyik legfontosabb feladata az, hogy a legujabb szakirodalmi információkat közvetítsék. Ebből a szempontból fontos számukra, hogy tisztában legyenek azzal, a szakirodalomnak mely része az, amely a kornak megfelelő információkat tartalmazza, mi az, ami még nem avult el.

Ez a feladat ösztönzött arra, hogy a mikrobiológia irodalmának felezési idejét kiszámítani megkíséreljem. Választásom azért esett a mikrobiológiára, mert munkahelyen, választásom azért esett a mikrobiológiára, mert munkahelyemen, részét teszi ki e tudományág irodalma. Ennek megfelelően a könyvtári munka számos területén ezzel az irodalommal foglalkozunk a legtöbbet.

Könyvtárunkban 19 mikrobiológiai szakfolyóirat jár. /Ezek közül csak kettő magyar, a többi külföldi./ Ha az 1960-as évet határnak vesszük, a 19 folyóirat közül 11 jár a határévnél régebben, a többi a 60-as években fizetünk elő. Állományunknak tehát ebben az egy részében is a kiemelt folyóiratok több mint felénél szükséges lenne az avulási idő ismerete. /Egészen kiugró példa a Zeitschrift für Hygiene und Infektionskrankheiten, amely 1914 óta jár könyvtárunkba./

A felezési időről

A felezési idő a fizikából ismert fogalom. Azt az időt jelenti, amely alatt a radioaktív atomok száma felére csökken. Ezt a fogalmat vette át két amerikai szakember a dokumentumok avulásának jellemzésére szolgáló módszer kidolgozásában. /Burton, R.S. - Kebler, R.W.: The "half-life" of some scientific and technical literature. - American Documentation, 1960. Vol. 11. 18-20. p./

Eszerint egy tudománynak egy adott időszakban megjelent publikációit megvizsgáljuk, és megállapítjuk, hogy milyen nagy az az időszak, amelyen belül a hivatkozásra méltatott műveket irták. A felezési idő az, amelyen belül a hivatkozások fele történik.

Miért fontos a felezési, illetve avulási idő ismerete az egyes tudományágakban?

Mint tudjuk, egyre több orvosi könyvtárban szervezik meg a rendszeres tájékoztatást. Ezen a területen igen fontos szempont, hogy a könyvtáros tudja-e vagy nem, meddig érdemes visszafelé kutatni az egyes tudományágak irodalmában. Az avulási idő ismeretében sok felesleges munkától kimélhetjük meg magunkat, sokkal gyorsabban és könnyebben végezhetünk tájékoztató munkát.

A másik közismert tény, hogy az idők folyamán a könyvtárak legnagyobb részében hatalmas anyag gyűlt fel, ennek következtében pedig mindenütt égető probléma az állomány apasztása. Itt is fontos szerepet játszhat az avulási idő ismerete, amely ha nem is száz százalékosan biztos forrás, - hiszen a selejtezésnél döntő szem-

pont lehet például az egyes dokumentumok muzeális értéke - mégis megfelelő támpont a selejtezést végző könyvtáros számára.

II. Munkamódszer

Munkám kiindulópontja a Magyar Orvosi Bibliográfia volt. Először innen írtam ki, hogy melyek azok a folyóiratok, amelyekben 1966-ban mikrobiológiai cikk megjelent. Ebből is kiderült, hogy igen sok magyar mikrobiológus publikál külföldi folyóiratokban, de éppen a cikkek nagy száma miatt, én csak a magyar folyóiratokat dolgoztam fel.

A feldolgozás során a mikrobiológia szakágai szerint nem csoportosítottam a cikkeket, mint azt a MOB teszi, mivel munkám célja az egész mikrobiológiai irodalom felezési idejének a kiszámítása volt.

Minden tudományágban általános, hogy a folyóiratok nagy számához képest elenyészően kevés könyvet adnak ki. Ez érthető is, hiszen mire egy könyv megjelenik, azalatt a folyóiratban közölt tudományos eredmény esetleg már elavult. Az általam vizsgált évben, 1966-ban Magyarországon összesen három mikrobiológiai könyv jelent meg, mégpedig a következők:

CSÁNYI Vilmos - HORVÁTH István

Baktérium-biológia. Bp. 1966. Gondolat, 310 p. 16 t.

JENEY Endre - VÁCZI Lajos

Alkalmazott bakteriológia és elméleti alapjai.

Bp. 1966, Medicina. 370 p.

MAKARA György

Parazitológia. Bp. 1966, Egészségü. Min.Gazd.Hiv.

193 p.

Soksz.

Csekély számuk miatt ezekkel nem foglalkoztam.

Nem dolgoztam fel továbbá a folyóiratokon kívül más periodikákat, mint pl. az Annales immunologiae Hungaricae egyes köteteit, amelyek szintén tartalmaznak mikrobiológiai tanulmányokat, illetve előadásokat.

A folyóiratok kiválasztásánál döntő szempont volt, hogy az adott folyóirat minimálisan két mikrobiológiai cikket tartalmazzon. Egy cikk esetében ugyanis előfordulhat, hogy olyan kevés irodalmat közölnek, amelyből felezési időt kiszámítani sem érdemes. /Itt jegyzem meg, hogy a feldolgozott folyóiratok némelyikében találtam néhány cikket, amelyekhez egyáltalán nem közölt a szerző irodalomjegyzéket./

Fenti meggondolás alapján végül is a MOB által megadott folyóiratok közül néhány kimaradt. Így a Gyermekegyógyászat, a Haematologia Hungarica, a Népegészségügy, a Therapia Hungarica és a Tuberkulózis és Tüdőbetegségek.

Mindezeket egybevetve munkám során összesen tíz, 1966-ban megjelent magyar folyóirat mikrobiológiai cikkeinek a hivatkozásait vizsgáltam meg. A mikrobiológia területéről az alábbi szakágak cikkeit dolgoztam fel:

bakteriológia

virológia

parazitológia

immunológia

mykologia

A vizsgált folyóiratok a következők:

Acta Biochimica et Biophysica Acad.Sci.hung.

Acta Microbiologica Acad.Sci.hung.

Acta Veterinaria Acad.Sci.hung.

Bőrgyógyászati és Venerológiai Szemle

Egészségtudomány

Kísérletes Orvostudomány

Magyar Állatorvosok Lapja

MTA Biológiai Tud.Oszt.Közleményei

Orvosi Hetilap

Rheumatológia, Balneológia, Allergológia

Az egyes folyóiratokban megjelent mikrobiológiai tárgyú cikkek és az azokhoz közölt irodalomjegyzékek számszerű megoszlását az alábbi táblázat szemlélteti:

A folyóirat címe:	Cikkek száma:	Hivatkozások száma:
Acta Biochimica et Biophysica	2	24
Acta Microbiologica Acad.Sci.hung.	40	665
Acta Veterinaria Acad. Sci.hung.	6	62
Bőrgyógyászati és Venerológiai Szemle	4	46
Egészségtudomány	4	50
Kísérletes Orvostudomány	8	112
Magyar Állatorvosok Lapja	10	147
MTA Biológiai Tud.Oszt.Közleményei	2	79
Orvosi Hetilap	6	219
Rheumatológia,Balneológia,Allergológia	3	68
Összesen:	85	1472

A táblázatból tehát kitűnik, hogy a 10 folyóirat 85 cikkéből 1472 hivatkozást dolgoztam fel az alábbi rendszerezésben:

A folyóirat címe /pl. Orvosi Hetilap/			
Magyar hivatkozások:	Év:	Külföldi hivatkozások:	
Könyv:	Folyóirat:	Könyv:	Folyóirat:
	1930		
	31		
	32		
	stb.		

Ezt a táblázatot minden egyes folyóirathoz elkészítettem, majd a kijelölt cikkek irodalomjegyzékéből a hivatkozásokat egyenként besoroltam a megfelelő évhez és oszlopba aszerint, hogy magyar vagy külföldi könyvről, illetve folyóiratról volt szó. Ezután az így kapott számokat évenként kigyűjtöttem, és ezzel el is jutottam a felezési idő kiszámításához. Ez úgy történik, hogy a hivatkozások számát összeadjuk és ezt az összeget elosztjuk kettővel, majd az éveken visszafelé haladva megszámloljuk, hogy hány éven belül történt a hivatkozások fele. Mivel táblázatunkban négy oszlop van, négy különböző /ritkán egyező/ számot kapunk

eredményként. Az egész folyóíratra jellemző egyetlen számot a fenti négy összeg átlagából kell kiszámítani.

Konkrét példán bemutatva:

Az Egészségtudomány 5 mikrobiológiai cikkében magyar folyóíratra 29 hivatkozás történt 1948-tól 1966-ig. Felfelé kerekítve ennek a fele 15; 1966-tól visszafelé haladva 5 évre esik a 15 hivatkozás.

Külföldi folyóíratot 17-et idéznek a szerzők, 1932-től 1966-ig. A fenti módszerrel számolva itt 9 hivatkozás történt 10 év alatt.

A könyveket ennél a folyóíratnál nem vettem figyelembe, mivel összesen 4 könyvet idéznek, 3 magyart és 1 külföldit.

A magyar és külföldi folyóíratoknál nyert felezési idők átlagát véve /és ugyancsak felfelé kerekítve/:

$10 + 5 = 15 : 2 = 8$; itt tehát a felezési idő 8 év.

Ezt a számítást természetesen minden folyóíratnál külön el kellett végezni ahhoz, hogy megkapjam a végleges eredményt. Ezt és a következtetéseket dolgozatombefelező részében ismertetem.

III. A vizsgálat eredménye.

Dolgozatomban célja az volt, hogy kiszámítsam a mikrobiológia irodalmának felezési idejét. Ehhez a már ismert munkamódszerrel jutottam el. Mielőtt azonban rátérnék a végleges eredmény közzétételére, szeretnék néhány - a vizsgálat folyamán ugyyszólván magától adódott - részproblémával foglalkozni.

Az egyes cikkekhez megadott hivatkozások csoportosítása közben érdekes volt megfigyelni ezeknek a

hivatkozásoknak a megoszlását műfaj, illetve nyelv szerint.

Általában - és ez a világon megjelenő tudományos közlemények óriási mennyiségét tekintve természetes is - sokkal több hivatkozás történt küldöldi irodalomra, mint magyarra. Vegyük pl. az Orvosi Hetilapot. Az ebből feldolgozott 6 cikk hivatkozásainak számszerű megoszlása a következő:

	<u>folyóirat:</u>	<u>Könyv:</u>
<u>magyar:</u>	29	2
<u>külföldi:</u>	178	13

Ebből tehát kitűnik, hogy a magyar hivatkozások a hatodát teszik ki a külföldiekének. Ha pedig azt vizsgáljuk, hogy mennyivel több folyóiratra hivatkoznak, mint könyvre, mind a magyar, mind a külföldi irodalom vonatkozásában, az idézett folyóiratok száma kb. 15-szöröse az idézett könyvekének.

Nagyjából ugyanez az arány figyelhető meg a többi vizsgált folyóirat esetében is.

A másik megfigyelés, amit munkám során tettem, hogy a szerzők néha milyen régi irodalomra is hivatkoznak cikkeikben. A feldolgozott hivatkozások általában az 1920-as évekig nyulnak vissza; egészen kirívó példa a Magyar Állatorvosok Lapja, amelynek néhány cikkénél mult századi irodalmat is idéznek. /A legrégibb hivatkozás 1870-ből való./ A hivatkozások legnagyobb része viszont - mind a 10 folyóiratnál megegyezően - az 1960-as évekből való.

Az irodalomnak ilyen régről történő idézése látszólag ellentmond az avulásra vonatkozó elméleteknek. Mivel azonban a hivatkozások döntő többsége az 1960-as évekre tevődik, a felezési idő kiszámításánál a régebbi évek nem befolyásolják az eredményt.

Végül rátérek vizsgálatom konkrét eredményének az ismertetésére.

Az egyes folyóiratoknál a következő felezési időt kaptam:

Acta Biochimica et Biophysica Acad.Sci.hung.	7 év
Acta Microbiologica Acad.Sci.hung.	5 év
Acta Veterinaria Acad.Sci.hung.	8 év
Bőrgyógyászati és Venerológiai Szemle	7 év
Egészségtudomány	8 év
Kísérletes Orvostudomány	6 év
Magyar Állatorvosok Lapja	8 év
MTA Biológiai Tud.Oszt. Közleményei	6 év
Orvosi Hetilap	7 év
Rheumatológia, Balneológia, Allergológia	8 év

Érdekes, hogy a legrövidebb időt a legfontosabb magyar mikrobiológiai szaklap, az Acta Microbiologica adja.

A többi folyóiratnál kapott eredmény átlagát véve 7 év a felezési idő. Megközelítő pontossággal ezt a számot kapjuk, akár a szak-, akár az általános, vagy a háttérterületi folyóiratoknál számítjuk ki az átlagot csoportonként. De ha eltekintünk ettől a csoportosítástól és a tíz

feldolgozott folyóirat együttes átlagát nézzük, akkor pontosan 7 évet kapunk eredményként.

Mivel az eredmény kizárólag magyar folyóiratcikkek hivatkozásainak a feldolgozásából született, érdemes lenne ugyanezt a vizsgálatot külföldi folyóiratokkal is elvégezni. Ez azonban természetesen újabb nagy adatgyűjtést jelent, amire a jelen dolgozat elkészítésénél nem volt mód.

Mindenesetre a 7 éves avulási idő - úgy gondolom - nyugodtan tekinthető megbízható támpontnak mind a tájékoztató munkában, mind az állomány apasztásában.

Dolgozatom bevezető részében irtam a Fővárosi KÖJÁL Könyvtárába járó mikrobiológiai folyóiratokról. Bár nálunk még nem folyik rendszeres tájékoztató munka, csak esetenkénti, ehhez sem szükségtelen az avulási idő ismerete, és különösen nem az a már nagyon égető selejtezésben.

Mint már említettem, ezeknek a szakfolyóiratoknak több mint a fele már 1960 előtt is járt könyvtárunkba. A 7 éves felezési időt figyelembe véve azonban az 1960 előtti évfolyamokat tulajdonképpen avultnak tekinthetjük.

Témabibliográfiák dokumentálása
fénylyukkártyákon

Az OOKDK, mint ismeretes, intézmények vagy orvosok kérésére irodalomkutatási jegyzékeket állít össze, amelyek "témabibliográfiák" néven mentek át az orvosi közudatba.

Évente átlagosan 400 új témabibliográfia készül, amelyeket bárki másolatban megkaphat, a témabibliográfiák tehát nemcsak a megrendelőkhöz jutnak el. Ha ugyanazt a témabibliográfiát a későbbi években valaki újra megrendeli, az OOKDK megfelelő munkatársa a régi témabibliográfiát az archivumból kiemeli és hozzákeresi a téma újabb világirodalmi cikkeinek az adatait.

A témabibliográfiák archivumának tehát többféle funkciója is van. Meg kellett találni azt a legegyszerűbb tárolási módot és feltárási rendszert, amely funkcióinak megfelelő elvégzését a legjobban biztosítja.

Az OOKDK évekkel ezelőtt kialakított ún. 30-as szakrendje könyvek raktározására /2-3000 kötet esetén/ igen jól bevált. Ugyancsak jól bevált a nemzeti orvosi bibliográfia, a MOB szakrendjeként is. Amíg a témabibliográfiák száma nem volt tetemes, a bibliográfiai archívumot feltárási katalógus céljaira is megfelelt. Ma már azonban ennek a szakrendszernek az alapján a témabibliográfiák katalógusa nem volt eléggé áttekinthető, egy-egy témakörhöz több tucat karton került, ami akadályozta a meg-

felelően gyors kiválasztást. Új osztályozási rendszert kellett tehát a témabibliográfiák feltárásához keresnünk.

Kísérletképpen a témabibliográfiák egy részét fénylyukkártyákra dolgoztuk fel. Meg akartuk tudni, vajon a dokumentumok ezen a módon gyorsabban és megbízhatóbban visszakereshetők-e.

Legelőször leendő lyukkártyarendszerünk ismérveit, descriptorait kellett kialakítanunk, ami sokoldalú elemzést kíván meg. Mindenekelőtt a feldolgozásra kerülő dokumentumokat szükséges tartalmilag elemezni. A tartalmi elemzéssel egyidejűleg egy-egy téma előfordulásának a gyakorisága is elemezhető. A mintegy 1300 feldolgozott témabibliográfia közül 200 került előzetes, szurópróbaszerű elemzésre. Lyukkártya rendszerünk ismérveinek alapját ugyancsak a 30-as szakrendszer képezte. A szurópróbák eredményei megmutatták, hol szükséges változtatni, új descriptorokat beiktatni vagy a fölöslegeseket elhagyni. Új descriptorok beiktatásánál, vagyis "bővítés" esetén a szaktudományág kézikönyveinek beosztása nyújtott segítséget. A "főszakokat" természetesen nem kellett megváltoztatnunk, hiszen témabibliográfiai szolgálatunk az orvostudomány egész területét felöleli. Fénylyukkártya rendszerünk szakrendjét - amely tehát az egész orvostudományt magába foglalja - a mellékleten mutatjuk be.

A MOB szakrendjén /amely azonos témabibliográfiánk eddigi szakkatalógusának beosztásával/ csekély, de a lyukkártyák szempontjából lényeges változtatásokat kellett keresztülvinnünk.

Pl. A "Belgyógyászati megbetegedések és terápiájuk" főszak a 30-as szakrendben a 12. számjelzetet kapta;

Az "Emésztőszervek" a 12/a, a "Légzőszervek" a 12/b, a "Szív- és érrendszer" a 12/c-t. Fénylyukkártyáink megfelelő descriptorait a következőképpen jelöltük: 12.1 Emésztőszervek; 12.2 Légzőszervek; 12.3 Szív. A főszakok továbbbontásában tehát nem szám-betű jelzeteket, hanem tiszta, tizedes számjelzeteket alkalmazunk. Erre azért volt szükség, mert a descriptoroknak ez a rendszere lehetővé teszi korlátlan mennyiségű új descriptorok beiktatását. Pl. 12.1: Emésztőszervek; 12.1.1: Szájüreg; 12.1.2: Nyelőső; 12.1.3: Gyomor stb.

Feldolgozásunk munkafázisai az alábbiak voltak:

Az elkészült témabibliográfiákat sima numerus currentissal kellett ellátni. Legjobb, ha ez a számsor azonos a dokumentumok /jelen esetben a témabibliográfiák/ raktári jelzetével, ez megkönnyíti a visszakeresést. Minden egyes bibliográfiáról cimleírást készítettünk. Mivel ez a művelet a témabibliográfiák kézbevételeével történik, a cimleírás ellenőrzésével egyidejűleg a kartonon megjelölhetők azok a descriptorok, amelyeknek a fogalomkörébe a téma bibliográfia tartozik. A katalóguscédulára kerül tehát:

a/ a raktári jelzet

b/ a cimleírás

c/ a descriptor jelzete.

Az elkészült kartonok a raktári szám alapján leltárkatalógus formájában felhasználhatók.

A fénylyukkártyákat a descriptorok számjelzete alapján sorbarendegetten kell tárolnunk. A dokumentumok jelölése a fénylyukkártyákon a katalóguscédulákon található descriptor jelzetek alapján lyukasztással történik. A gyakorlat azt mutatta, hogy a főszak kártyáin /ezekre a

témával általánosan foglalkozó dokumentumok kerülnek/hasznos az olyan témabibliográfiák számát is bejelölni, amelyek a részletkérdéseken kívül általános megállapításokat is tartalmaznak. Erre az alábbi leírás a példa:

4175. Többszörös gyomorfekély, fekély és
daganat együttes előfordulása.

Jelölésre kerül 12.1 Emésztőszervek

12.1.3 Gyomor

20. Onkológia

20.4.2 Emésztőszervek

descriptor jelzetű lyukkártyákon. /Bemutatott példánkat a belgyógyászati megbetegedések: 12. kártyára nem szükséges rávezetni, mert az említett bibliográfia általános belgyógyászati vonatkozásokat nem tartalmaz, bár a cím alapján ez várható volna./ Ezzel a megoldással az azonos fogalomszintű főszak-descriptorok saját szakjukon belül egy bizonyos fajta hierarchikus rendszer fő fogalmait alkotják /L. a mellékletet./

A fénylyukkártyának egyik előnyös sajátossága az, hogy leolvasható róla, mely dokumentum tartalmazza a kártyán levő fogalmat és hogy hány dokumentum foglalkozik a kérdéses tárggyal. Ezt az utóbbi sajátosságát lehet felhasználni statisztikai jellegű felmérések, pl. témagyakoriságot jelző vagy egyéb kimutatások készítéséhez.

Az orvosok egyes témakörök iránti érdeklődése lemérhető a megrendelt témák előfordulási gyakoriságán is. Három nagy szakterület témabibliográfiáinak és a Magyar Orvosi Bibliográfiában rögzített cikkeinek a gyakoriságát vetettük össze. Az eredményt az 1.sz. ábra mutatja.

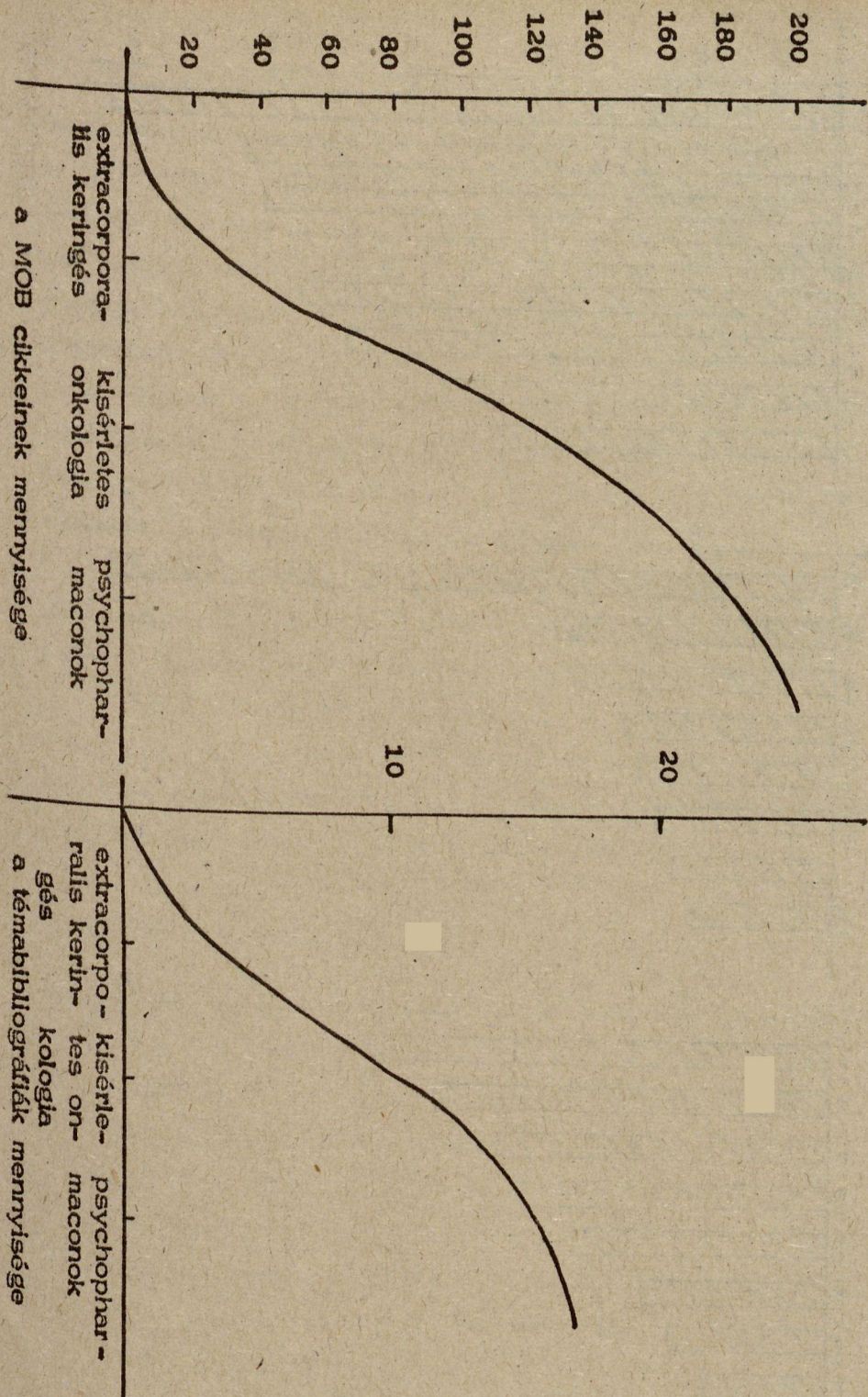
Az ábrán a két görbe párhuzamosan futó, azaz a két egymástól eltérő dokumentációs szolgáltatás eredménye azonos témában körülbelül azonos. Az orvosi irodalom egészét tekintve ezek a témakörök a feltárásban azonos gyakorisággal fordulnak elő.

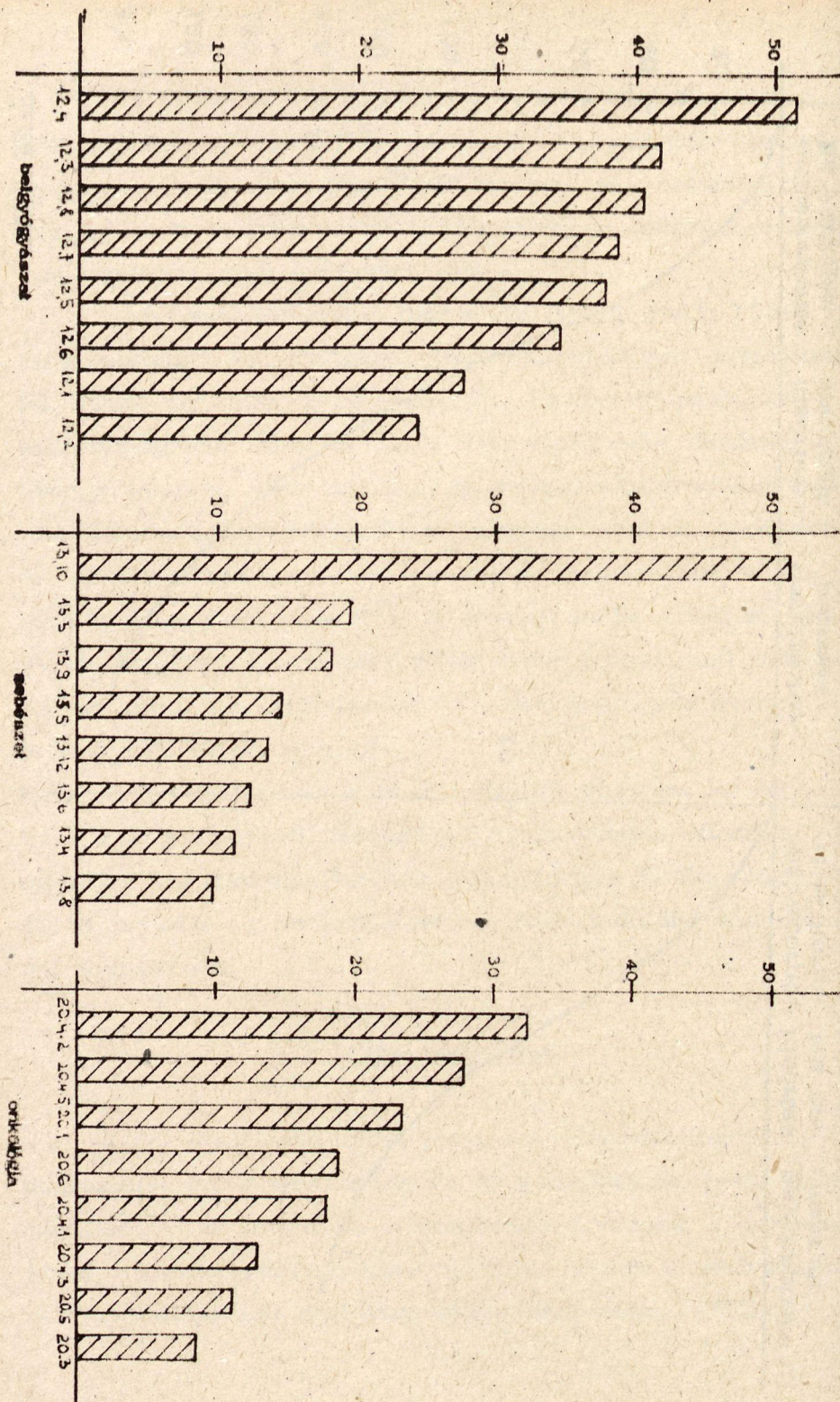
Fénylyukkártyáinkra három év /1966, 1967, 1968/ alatt készített és raktározott témabibliográfiákat dolgoztunk fel. 1966-ban 400, 1967-ben 490, 1968-ban pedig 480 témabibliográfia készült. Ez a mennyiség már alkalmas a témagyakoriság kimutatására. Az orvosi szakirodalom három fontos szakterületéről: a belgyógyászat, a sebészet és az onkológia területén kutatott és összeállított témabibliográfiák mennyiségét a 2. számú ábrán mutatjuk be. A szalaggörbe jól mutatja, hogy a belgyógyászati betegségek közül az érrendszeri és szívbetegségek iránt a legnagyobb az érdeklődés. Sebészeti témakörben a traumatológiai valamint az agy- és az idegsebészeti betegségek szakirodalmi adataira ugyanez vonatkozik. Az onkológiai tárgy bibliográfiák közül a legtöbb az emésztőszervek rosszindulatu daganataival foglalkozik.

Összefoglalás

1300 irodalomkutatási jegyzéket /témabibliográfiát/ dolgoztunk fel fénylyukkártyán. Megállapítottuk, hogy a témabibliográfiák ilyenfajta feldolgozása nemcsak a dokumentumok visszakeresését könnyíti meg, hanem lehetővé teszi a témabibliográfiai archívum statisztikai elemzését is.

1.sz. ábra

Az OOKDKóban három év során összeállított témabibliográfiák gyakoriság szerinti elemzése ugyan azt mutatta, hogy a kimutatott gyakoriság szoros összefüggésben van a betegségek tényleges előfordulásával, mégis szükséges, hogy hasonló módszerrel több év dokumentumait feldolgozzuk ill. hogy a fénylyukkártyás feldolgozást folytassuk és a gyakoriság elemzést több évre kiterjesszük. Ennek az elemzésnek az eredményei ui. az OOKDK-nak utmutatást adhatnak arra vonatkozóan, hogy milyen témákból érdemes az olvasók kérését be nem várva ún. speciális témabibliográfiákat készíteni.

További feladat volna a kérésre készített központi témabibliográfiák téma szerinti gyakoriságát összevetni a hálózat nagyobb könyvtárainak hasonló elemzésével.

Az ilyen viszonylag egyszerű, bár munkaigényes összehasonlító elemzések eredményei hasznos kiegészítői lehetnek olyan felméréseknek, amelyek az orvosok szakirodalmi igényeinek a feltárásával foglalkoznak.

Felhasznált irodalom:

- 1/ BARTELS,W.: Fénylyukkártya és berendezései. Nachr. für Dok. 1961,12,3,137-146.p.
- 2/ SZILÁGYI Tibor: A szakkönyvtári munka. Bp.1963, KMK. /A Könyvtárosképzés füzetei./
- 3/ P.JUHÁSZ Vera: A lyukkártyák használatáról. Orv. Könyvtáros, 1966,5,2,158-166.p.
- 4/ Kézi lyukkártya technika. /Összeáll.: Balázs Sándor és Bártfai Imréné./ /Cikkgyűjtemény./ Bp. 1966, OMKDK. 103.p.

- 5/ TOMCSÁNYI Pál: A kutatói ismeretgazdálkodás és kézi lyukkártya technikája. Bp. 1966, OMgK, 205.p.
- 6/ HORVÁTH Tibor: Kézi lyukkártyák a hazai könyvtárakban. Bp. 1967, KMK, 40.p. /Könyvtárgépesítési füzetek 1./
- 7/ Fénylyukkártyák. OMKDK módszertani körlevél 45.sz. Bp. 1967.
- 8/ A lyukkártyás feldolgozás és visszakeresés eszközei, berendezései. OMKDK módszertani körlevél 47.sz. Bp.1967.
- 9/ Informatika, 1968,1,1,8-10.p.
- 10/ BALÁZS Sándor - HORVÁTH Tibor: Kézi lyukkártyák a szakirodalmi tájékoztatásban. Bp. 1968, OMKDK. /Módszertani kiadványok 27./
- 11/ ENGELHARDT, H.: A gyógyszeres technológiai irodalom dokumentációja. Gyógyszerészet, 1968,12,10,382-385.p.
- 12/ JANTSITS Gabriella: Külföldi folyóiratok nyilvántartása optikai lyukkártyákon. Orv.Könyvtáros, 1968,8,1,56-60.p.
- 13/ P.JUHÁSZ Vera - NYIRI Mihály: Optikai kártyák alkalmazása a kurrens irodalom gyors dokumentálására. Orv.Könyvtáros, 1968,8,2,89-92.p.
- 14/ NYIRI Mihály - P.JUHÁSZ Vera: Bevezetés a könyvtári és dokumentációs munka gépesítésének ismereteibe. Orv.Könyvtáros, 1968,8,1,28-55.p.
- 15/ KÖVESI Ervin: Fénylyukkártya alkalmazása a betegdokumentációban. Eü.gazd.szle. 1968,6,1,81-89.p.

Melléklet

Az optikai lyukkártyák descriptorainak mutatója

1. ÁLTALÁNOS ORVOSTUDOMÁNY, ORVOSI ETIKA

TUDOMÁNYELMÉLET

2. ALKALMAZOTT TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

2.1 Matematika, fizika, kémia, kibernetika

3. ANATÓMIA, SEBÉSZETI ANATÓMIA

3.1 Szövettan, szövettenyésztés

3.2 Sejttan

3.3 Embriológia, fejlődéstan, örökléstan

4. FIZIOLÓGIA

5. BIOFIZIKA, BIOKÉMIA

6. GYÓGYSZERÉSZET, GYÓGYSZERÉSZETI KÉMIA

7. ÁLTALÁNOS GYÓGYSZERTAN, GYÓGYSZER - HATÁSTAN

7.1 Toxikológia

7.2 Antiallergikumok

7.3 Antibiotikumok

7.4 Antidiabetikumok

7.5 Antituberkulotikumok

7.6 Kardiotonikumok

7.7 Tumorellenes szerek

7.8 Diuretikumok, antidiuretikumok

7.9 Emésztésre ható szerek

- 7.10 Érzéstelenítők /fájdalomcsillapítók, altatók, hő-
csökkentők, bénítók/
- 7.11 Hormonok, anyagcserére ható szerek
- 7.12 Ivarszervekre ható szerek, fogamzásgátlók
- 7.13 Kórokozókra ható szerek
- 7.14 Psychopharmaconok
- 7.15 Gyógyvizek, gyógynövények, tápszerek
- 7.16 Oltóanyagok
- 7.17 Vérképzők, alvadásgátló- és fokozó szerek
- 7.18 Vitaminok, ionok, szervetlen anyagok
- 7.19 Izotópok, kontrasztanyagok

8. ORVOSI MIKROBIOLÓGIA

- 8.1 Bakteriológia, virológia, parazitológia
- 8.2 Immunológia
- 8.3 Szerológia
- 8.4 Allergológia
- 8.5 Mycologia

9. KÓRÉLETTAN, LABORATÓRIUMI KISÉRLETI ÁLLATOK

10. KÓRBONCTAN

- 10.1 Fejlődési rendellenességek

11. IGAZSÁGÜGYI ORVOSTAN

12. BELGYÓGYÁSZATI MEGBETEGEDÉSEK ÉS TERÁPIÁJUK

- 12.1 Emésztőszervek
- 12.1.1 Szájüreg

- 12.1.2 Nyelőcső
- 12.1.3 Gyomor
- 12.1.4. Bélbetegségek
- 12.1.5. Hasnyálmirigy
- 12.1.6. Peritoneum
- 12.1.7. Máj és epeutak
- 12.2 Légzőszervek, felső légutak
- 12.2.1 Tüdő, mellhártya
- 12.3 Szív
- 12.3.1 Infarctus
- 12.4 Ér- és nyirokrendszer
- 12.5 Rheumatológia
- 12.6 Vese- és húgyszervek
- 12.7 Haematologia
- 12.8 Raktározás, anyagcsere, hiánybetegségek
- 12.9 Endokrin rendszer
- 12.10 Allergiás betegségek, autoimmun betegségek
- 12.11 Kollagenosisok, immunpatológia
- 12.12 Fertőző betegségek
- 13. SEBÉSZET

- 13.1 Műtéti előkészítés, hibernálás, sterilitás, varróanyagok
- 13.2 Postoperatív szak, utókezelés
- 13.3 Hasi sebészet; rekesz, hasfal, hashártya, sérv
- 13.3.1 Gyomor - bél
- 13.3.2 Máj, epeut, epehólyag
- 13.3.3 Lép, pancreas
- 13.4 Szív- és érsebészet
- 13.5 Nyaki sebészet

- 13.6 Tüdősebészet
- 13.7 Mellkassebészet
- 13.8 Agy- és Idegsebészet
- 13.9 Urológia
- 13.10 Traumatológia, ortopédia
- 13.11 Plasztikai sebészet
- 13.12 Aneszteziológia
- 13.13 Transzfúzió
- 13.14 Reanimáció
- 13.15 Extracorporalis keringés, dialysis
- 13.16 Sebköötő anyagok
- 13.17 Transzplantáció

14. SZÜLÉSZET - NŐGYÓGYÁSZAT

- 14.1 Terhesség
- 14.2 Szülés
- 14.3 Női nemiszervek megbetegedései
- 14.4 Nőgyógyászati műtétek

15. CSECSEMŐ- ÉS GYERMEKGYÓGYÁSZAT

- 15.1 Ujszülött, koraszülött
- 15.2 Csecsemő és gyermek belbetegségek
- 15.3 Csecsemő és gyermek fertőző betegségek
- 15.4 Gyermeksebészet

16. ELME- ÉS IDEGGYÓGYÁSZATI BETEGSÉGEK

- 16.1 Elmegyógyászat
- 16.2 Ideggyógyászat
- 16.3 Alkoholizmus

17. ORR- FÜL- GÉGEGYÓGYÁSZAT

17.1 Bronchológia

18. SZEMÉSZET

19. BÓRGYÓGYÁSZAT, VENEROLÓGIA

19.1 Bőrgyógyászat

19.2 Venerológia

20. ONKOLÓGIA

20.1 Kísérletes onkológia

20.2 Onkológiai diagnosztika

20.3 Leukémia

20.4 Rákos megbetegedések

20.4.1 Csont- és izomrendszer

20.4.2 Emésztőszervek

20.4.3 Légzőszervek

20.4.4 Érrendszer

20.4.5 Vizeletkiválasztó- és nemiszervek

20.4.6 Idegrendszer

20.4.7 Bőr- és érzékszervek

20.4.8 Belsőelválasztású mirigyek

20.5 Jóindulatu daganatok

20.6 Onkológiai terápia

21. TUBERKULÓZIS

21.1 Tüdőtuberkulózis

21.2 Extrapulmonalis tbc

22. STOMATOLOGIA

22.1 Szájsebészet

- 22.2 Konzerváló fogászat
- 22.3 Fogszabályozás, protetika
- 22.4 Gyermekfogászat

23. RÖNTGENOLOGIA, RADIOLOGIA

- 23.1 Röntgen vizsgálatok
- 23.2 Izotóp vizsgálatok
- 23.3 Sugárfizika, - ártalom, - védelem
- 23.4 Sugárkezelés

24. LABORATÓRIUMI DIAGNOSZTIKA

25. GERONTOLÓGIA, GERIÁTRIA

- 25.1 Geriátria

26. KATONAI-, REPÜLŐ-, SPORTORVOSTAN

27. KLIMATOLÓGIA, BALNEOLÓGIA, FIZIKOTERÁPIA

28. EGÉSZSÉGTUDOMÁNY

- 28.1 Egészségügyi szervezés, statisztikai, szűrő-
vizsgálatok, orvos-, eu. dolg. képzés, to-
vábbképzés, egészségügyi felvilágosítás
- 28.2 Településegészségügy
- 28.3 Munkaegészségügy, foglalkozási ártalmak
- 28.4 Rehabilitáció
- 28.5 Élelmezésegészségügy, iskolaegészségügy
- 28.6 Járványügy
- 28.7 Kórházügy, mentésügy

29. JEGYZETEK, TANKÖNYVEK, KATALÓGUSOK /csak a MOB-ban!/ a MOB-ban!/

30. ORVOSTÖRTÉNELEM

Szerzeményezés és tájékoztatás a borsodi alközpont
könyvtárában

Szerzeményezés

A borsodi alközpont könyvtára tíz tagkönyvtárral és négy fiókkönyvtárral rendelkezik. Tagkönyvtárai a megye területén önállóan szerzeményeznek. A város kórházaiban és egészségügyi intézeteiben lévő könyvtárak a központi könyvtár címére megállapított közös keretből szerzik be évi könyv- és folyóirat szükségletüket. A közös elszámolási egységbe tartozó könyvtárak a következők:

Egyesített Kórházak Központi Könyvtára /Alközpont/
Megyei Semmelweis Kórház Orvosi Könyvtára
Megyei TBC Gondozó-Kórház Orvosi Könyvtára
Városi Kórház Orvosi Könyvtára, Miskolc, Diósgyőr-Vasgyár
Megyei Gruby Dávid Bőr- és Nemibeteg gondozó Intézet
Orvosi Könyvtára

A könyvek és folyóiratok beszerzése évente 500.000 Ft összegben történik.

A külföldi folyóiratokat a kórházak orvosainak igénye alapján központilag rendeljük. Ugyancsak központi megrendeléssel történik a Semmelweis Kórház számára a magyar folyóiratok beszerzése is. A többi intézmény kórházi keretből, egyénileg látja el magát a magyar folyóirattal. Ez

az összeg nem terheli a központi könyvtárat. Folyóiratokra 350.000 Ft.-t fordítunk évente, könyvekre pedig 150.000 Ft.-t.

Folyóiratok

Hálózatunkban még a deviza korlátozások idején bevezettük a megrendelések központi ellenőrzését, azért, hogy átfedések a megye területén ne legyenek, s a deviza keretet az ésszerűség és a hasznosság jegyében használjuk fel. Miután a korlátozás megszűnt, a megye könyvtárai igényeik kielégítésére bármilyen mennyiségben és összegért rendelhetnek lapokat. Miután azonban még a korlátozások idején bevezettük a folyamatos kölcsönzést, s ennek segítségével a megyében élő /nemcsak a miskolci/ orvosokat is elláttuk külföldi folyóiratokkal, a vidéki kórházak könyvtárai az idén sem rendeltek olyan lapokat, amelyek a központba járnak. Ezáltal a Borsod megyében megrendelt folyóiratok száma 35 féle folyóirattal féleséggel gyarapodott.

A megye orvosi könyvtárai éppen úgy elküldik a többi kórházba a hozzájuk járó lapokat, mint a miskolci központi könyvtár. Természetesen ez folyamatos kölcsönzési formában és esetenkénti megkérés formájában egyaránt lehetséges.

A központi könyvtár és fiókkönyvtárai között a megrendelés nem arányos. Lényegesen több folyóirat jár a központba, mint a többi könyvtárba. Ez az olvasó érdekében történik így. A központi könyvtár kényelmes, olvasótermekkel, személyzettel és 20.000 kötetnyi állomány-

nyal rendelkeznek, s ezek a feltételek szerves tartozékai az olvasásnak, a tájékozódásnak és a kutatómunkának.

Ebbe a könyvtárba rendeltük meg a következőket:

kórházban lévő klinikai osztályokat érdeklő lapokat	245 db
általános orvostudomány	42 "
kutatást elősegítő tudományos	35 "
határterületi	48 "

Összesen 370 féle folyóirat. Ebből 55 a magyar nyelvű, a többi külföldi.

A többi könyvtár kizárólag a kórház jellegének megfelelő klinikai lapokat kapja. Ezek között nem szerepel referáló folyóirat. A kutatómunka szervezettsége érdekében csak a központba járattjuk az Index Medicust, az Excerpta Medicá-kat és a Zentralblattokat, meg a többi referáló folyóiratot. Csak klinikai tárgyú referáló lapot rendelünk.

A fiókkönyvtárak folyóiratállományának szám szerinti megoszlása a következő:

Megyei Semmelweis Kórház Orvosi Könyvtára	86 db
Megyei TBC Gondozó-Kórház Orvosi Könyvtára	84 "
Városi Kórház Orvosi Könyvtára. Miskolc, Diósgyőr	43 "
Megyei Gruby Dávid Bőr- és Nemibeteg gondozó	15 "

Összesen: 228 folyóirat

A Miskolc város területén működő egészségügyi intézményekbe tehát összesen 598 folyóirat jár. Ezekből 135 a magyar kiadású; közöttük természetesen sok az átfedés. 463 féle külföldi folyóirat jár az öt könyvtárba, átfedés nélküli megrendeléssel.

A megye folyóiratállományát Könyvtári Tájékoztatónkban tárjuk fel és küldjük meg az olvasóknak, könyvtárainknak.

Könyvek

Könyvrendelés az intézmények speciális jellege szerint történik.

Az Egyesített Kórházak Központi Könyvtára gyűjti teljességre törekvően a hazánkban megjelenő magyar nyelvű orvosi könyveket. A hazánkban megjelenő idegen nyelvű könyvek közül azokat, amelyek magyarul nem jelennek meg, vagy átdolgozott kiadásuk bővebb, mint az előbb megjelent magyar nyelvűeké. A pszichológiai, pedagógiai, szociológiai, könyvtártudományi, természettudományi és egyéb határterületi könyvek közül, azokat, amelyek összefoglaló jellegű kézikönyvek, átfogó bibliográfiai adatapparátussal rendelkeznek, sorozatban megjelenő tanulmánykötetek, vagy olyan terjedelmes monográfiák, amelyek az orvostudományi kutatás, vagy gyakorlat céljait szolgálják.

Ez a könyvtár gyűjti a klinikai szakok összefoglaló kézikönyveit, amelyek 20 évre visszamenően magyar vagy idegen nyelven megjelentek. A külföldi kiadók által megjelentetett monográfiák közül, a prospektusok alapján azokat rendeljük, amelyeket a főorvosok jelölnek ki, ill. a könyvtár orvostanácsadója jónak tart, vagy javasol. A jelölésnek a gyakorlatban két útja van.

Elsősorban a főorvosokhoz postán érkező prospektusok alapján történik. Az ezekből kijelölt könyvkérelmekkel közvetlenül fordulnak könyvtárunkhoz. A tanácsadó jó-

váhagyása után megrendeljük a könyveket. Másik módja a jelölésnek a könyvtár kezdeményezése folytán történik. Figyelembe vesszük, hogy milyen tárgykör iránt érdeklődnek ujabban az orvosok, s azt is, hogy melyik orvosi szakban nem gyarapodtak az utóbbi időben a könyvek. Egyrészt az újabb keletű érdeklődési kör alapján, másrészt a hiányokat figyelembe véve ajánlatot teszünk a főorvosoknak a könyvbeszerzés jóváhagyására. A rendelés a már ismertetett formában történik.

Könyvállományunk gyarapodása ilyen formában jó ütemben és az igényeket kielégítve történik.

Új beszerzésű könyveinket un. Gyorstájékoztatónk segítségével ismertetjük olvasóinkkal. Ennek részletes ismertetésére dolgozatom második felében térek ki.

Különlenyomatok

Állományunk gyarapításának egyik formája a különlenyomat gyűjtés. E munkát a következő megfontolások alapján terveztük meg és kiviteleztuk.

Bibliográfiai adatgyűjtéseink alkalmával a kiírt cikkeknek csupán a felét tudjuk könyvtárunk állományából összeszedni, a cikkanyag másik felét könyvtárközi kölcsönzés segítségével. Ez a munka megnehezítette és meglassította kutatóink munkáját és sok felesleges időtöltést eredményezett nekünk, könyvtárosoknak is nem beszélve a dokumentumok postázásával járó anyagi és erkölcsi felelősségről. Elhatároztuk tehát, hogy a legkeresettebb témakörökben könyvtárunkban nem járó folyóiratcikkeket is összegyűjtünk. Felmértük, hogy milyen témakörben kellett a legtöbb anyaggyűjtést vé-

geznünk, átnéztük könyvtárközi kérelmeink adatait, s így felkészülve a munkára úgy találtuk, hogy a belgyógyászati, a sebészeti, az ortopéd sebészeti, a rehabilitációs, az idegsebészeti és a munkaegészségügyi vonatkozású cikkek anyagára van a legnagyobb szükségük olvasóinknak. Az Excerpta Medica ide vonatkozó sectionokban kijelöljük a hozzánk nem járó lapok cikkeit, s egyrészt magunk, másrészt munkaterápiás betegeink segítségével különlenyomat kérő lapokon megkérjük a szerzőktől a cikkeiket. Kérésünk 85%-ban eredménnyel járnak. Jelenleg 1400 db feldolgozott különlenyomatunk van. Ehhez járul az orvosoktól kapott egy-egy témakört felölelő dokumentumok mennyisége is. Ezt a gyűjteményt egészíti ki a borsodi orvosok bibliográfiájához gyűjtött cikkanyag. Ez a különgyűjtemény is állandóan gyarapodik, mivel a bibliográfiához kiegészítő köteteket adunk ki.

Különlenyomat állományunk 1969 jan. 15-én a következő:
A borsodi orvosok biobibliográfiájához felhasznált külön-

lenyomatok	1490	db
Dr Prónay Gábor gyűjteménye /ajándék/	500	"
Dr Barabás Csaba " "	150	"
Saját kérésünkre megérkezett és feldolgozott különlenyomatok	1400	"
	3540	"

A különlenyomatokat két katalógusban tárjuk fel.

Készítünk egy tárgyszó szerinti katalógust. Ezzel a katalógussal bibliográfiai adatszolgáltatásunkat könnyítjük meg, mivel a helyben található primer anyagot gyorsan összehozhatjuk. Szóbeli, vagy írásos adatszolgáltatáshoz

egyaránt jól alkalmazható. Katalógusunk alárendelt jellegű tárgyszó-katalógus. Orvosi segítséggel határozzuk meg a tárgyszavakat. Tárgyszavaink száma jelenleg 280. A katalógus finomítása állandó jellegű munkánk.

Az anyag másik feltárása betűrendes katalógus formájában történik. Célunk a könyvtárközi kölcsönzések számának a lecsökkentése volt. A befutó kérelmeket ugyanis először itt nézzük meg, s a kívánt cikket azonnal átadjuk az olvasónak. Csak az itt meg nem található és folyóiratállományunkban nem fellelhető cikkeket kérjük meg.

A katalógust Gyorstájékoztatónk /1. később/ segítségével szerkesztjük. Kívágjuk a cikk adatait és cédulára ragasztva helyezzük el a dobozokban.

A szerzeményezés egyéb formái

Állományunkat az OOKDK által megszervezett duplumcserre akció segítségével és ajándékba kapott könyvek, valamint folyóiratok feldolgozásával egészítjük ki. Minderről Gyorstájékoztatónkban értesítjük olvasóinkat.

Gyorstájékoztató szolgálatunk elemzése

Uj könyveinkről és különlenyomatainkról sokszorosított jegyzék tájékoztatja olvasóinkat. Ezt a szolgáltatást 1967-ben vezettük be, kizárólag a könyvekre korlátozva a feltárást. 1968-ban a különlenyomatokat is összeirtuk, a könyvekkel egyidőben küldtük szét olvasóinknak. 1968 áprilisától a különlenyomatok - tekintettel azok nagy számára - külön kiadványban jutottak el az olvasókhoz.

A rotán sokszorosított 10-20 gépelt oldalból álló jegyzéket kezdetben az osztályvezető főorvosnak küldtük el, azal a kéréssel, hogy átnézés után adja át az osztály többi orvosának is. Gyorstájékoztatónk alapján kölcsönözzük könyveink és folyóirataink nagy részét. A könyvtár állományának intenzívebb olvasottsága érdekében felmérőlapot szerkesztettünk, hogy megbizonyosodjunk munkánk hasznos, vagy haszontalan voltáról, továbbá arról, hogy akad-e olvasóink sorában olyan, akinek a Tájékoztató terjesztésével, vagy tartalmával kapcsolatban más elképzelése, vagy pozitív javaslata akad. 120 olvasónknak küldtük el a felmérőlapot, 68 küldte vissza kitöltve. Kizárólag aktív könyvtári tagoknak küldtünk felmérőlapot, olyanoknak, akik a könyvtár állományát és szolgáltatásait rendszeresen igénybe vették. A kérdések és a rájuk adott válaszok a következők:

- 1./ Eljutott-e már Önhöz Gyorstájékoztatónk egy példánya

Igen: 38	Nem: 30
----------	---------
- 2./ Gyorstájékoztatónk alapján kért-e már könyvtárunktól könyvet, vagy különlenyomatot

Igen: 28	Nem: 40
----------	---------
- 3./ Hasznosnak tartja-e Gyorstájékoztatónkat

Igen: 61	Nem: 2 Nem válaszol: 5
----------	------------------------
- 4./ Megfelelőnek tartotta-e a Gyorstájékoztató eddigi terjesztését /főorvosán, igazgatóján keresztül/

Igen: 22	Nem: 23 Nem válaszol: 23
----------	--------------------------
- 5./ Megfelelőbbnek tartaná-e, ha névre szólóan kapná

Igen: 61	Nem: 2 Nem válaszol: 5
----------	------------------------
- 6./ Van-e valamilyen javaslata új szolgáltatások bevezetésére.

E kérésünkre hét olvasónk tett javaslatot, mégpedig a következőket:

1. "A rendszeres fejlődéshez, tanuláshoz, tudományos munkához jó volna olyan különlenyomat gyűjtemény és irodalmi jegyzék, amelynek segítségével napok-hetek alatt az adott témakör - a legujabb szemlélet és tudás alapján - gyorsan feldolgozható lenne."

Könyvtárunk különlenyomatainak, könyveinek és általános orvosi folyóiratainak szakkatalógusa, valamint a referáló lapok és kurrens cikkbibliográfiák alapján felkészült az ilyen igények kielégítésére.

2. "Fertőző betegségekről szóló cikkeknek nincs összefoglaló folyóiratuk, ezért nagy hiányt pótolna ezek figyélése is."

Mivel különlenyomatainkat a belgyógyászat köréből teljességre törekvően gyűjtjük, megtalálható közöttük a fertőző betegségekre vonatkozó cikkanyag is. Azonban, mivel igény mutatkozik, hasznos lenne jövőre fertőző betegségekkel foglalkozó szaklapok és referáló folyóiratok megrendelése.

3. "A Gyorstájékoztatót jó volna az egyes kórházaknál működő osztályok címére küldeni. Gyorsabban jutna el."

A vidéki kórházak igazgató főorvosainak, illetve orvosi könyvtárainak küldjük az osztályoknak szóló példányokat is, a postaköltség racionális csökkentése érdekében. A kórházakon belüli szétosztás véleményünk szerint egy-két napi késést eredményezhet.

4. "Kérek egy példányt az osztály orvosi karának is, melyet az inspekciós szobában helyeznénk el."

Kivánságra küldjük a plusz egy példányt.

5. "A téma szerinti csoportosítás megkönnyitené az áttekintést."

Ebben a kérdésben egyetértünk. A kiadvány célja azonban elsősorban a gyors tájékoztatás. A szakmai csoportosítás meglássítaná az előkészületi munkát. Mivel egy-egy cikk több témakörbe is besorolható, ez egyrészt szakmai vitára adhatna okot, másrészt előfordulna, hogy egy szakember csak az őt érdeklő témakört futná át és az esetleg máshová szakozott, de az érdeklődési körébe eső cikket nem fedezné fel. A cikkek katalógusban történő feldolgozása megoldja a szakrendi feltárást.

6. "Lenne-e lehetőség megyei szinten, érdeklődés alapján ún. témafigyelő szolgálat megszervezésére?"

Témafigyelő szolgálata az OOKDK-nak van. Az ország minden orvosa igénybe veheti. Könyvtárunk feltárja az állományát, melynek segítségével kérésre, díjtalanul szakbibliográfiát készít és ehhez az irodalmi dokumentumokat összegyűjti, esetleg könyvtárközi kölcsönzés segítségével is.

7. "A különlenyomat beszerzés során jó lenne, ha egyéni kivánságokat is figyelembe vennénk." /Pl. az én érdeklődési területemről a vitiumoknak alig van újabb különlenyomatuk./

Különlenyomatot az orvosok többségének érdeklődése alapján gyűjtünk. Belgyógyászati cikkeket, mint már említettem, teljességre törekvően. Mivel azonban csak azokat a cikkeket kérjük, amelyek hozzánk nem járó folyóiratokban jelentek meg, úgy látszik azokban kevés a vitiumos

clkk. Ezt a kérdést csak a könyvtár anyagának gépesített formában történő teljes feltárása oldhatná meg.

A felmérés fényt derített a könyvtári munka több hiányosságára. Először is arra, hogy a Gyorstájékoztató szétküldésénél figyelembe kell venni az egyéni szempontokat. Továbbá, hogy a feldolgozó munkát intenzívebbé, rugalmasabbá kell tenni a feltárás érdekében. Az orvosokat egy-egy téma irodalmának teljes anyaga érdekli, s a könyvtár szempontjából is, de főleg az olvasó szempontjából nagyon fontos, hogy a helyben megtalálható anyag pillanatok alatt kézhez kerüljön.

A könyvtárközi kölcsönzések nagy számának csökkenése bebizonyította, hogy a különlenyomat gyűjtemény segítségével ezt a feladatot egyszerűbben el tudjuk látni, mint a régebbi nehézkes kölcsönzési forma alapján.

A Gyorstájékoztató iránti nagy érdeklődés arra utal, hogy a friss anyag érdekli elsősorban olvasóinkat. Könyv és különlenyomat állományunk kölcsönzése is - nagy részben - a tájékoztató alapján történt. Nagy kényelmet jelent ez, a nagyon elfoglalt orvosok számára, hiszen nem kell az új beszerzések iránti tájékozódás kedvéért külön bejönniük a könyvtárba. A könyvtár felkeresése a konkrét kutatómunka céljából a leghasznosabb. Ehhez kellenének a t e l j e s anyagot feltáró katalógusok. A könyvtár jelenlegi katalógusai használhatóak, de nem kielégítőek. A manuális uton történő feltárások tipikus hibájába esett: döcög az igények után, nem sarkall, csak arra igyekszik, hogy a már meglévő igényeket kielégítse.

K ö z l e m é n y e k - H í r e k

Az OOKDK fordításjegyzéke

Az alábbi jegyzékben felsorolt, valamint a régebbi jegyzékekben közzétett fordítások és témabibliográfiák oldalanként 2 Ft. másolási díj ellenében megrendelhetők. A megrendeléseket a címleírás előtt szereplő szám feltüntetésével, valamint a téma címének megjelölésével az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ, Bp. VIII. Szentkirályi u. 21.sz. címére kell beküldeni.

Fordítások:

Belgyógyászat:

4491. Dowzenko,A. - Buksowicz,C. - Wochnik,D.: A derékzsába etiopatogenezisét érintő megfigyelések. Neurol. Neurochir.Psychiat.pol. 1965,15,701-704. sz.o.: 4.

4492. Saper,J. - Leo,W. - Rudniczki,S.: A gyulladásos ideggyöki derékzsába etiopatogenezisének kérdése. Neurol. Neurochir.Psychiat.pol. 1966,16,3,321-325. sz.o.: 6.

4494. Mühlberg,H. - Schleusing,G.: Hozzászólás a terheléses elektrokardiogramm korszerű metodikájához. Z.ges. inn.Med. 1968,23,20,626-633. sz.o.: 18.

4497. A zsiranyagcsere gyógyszeres befolyásolása. /szerk.cikk/ Fortschr.Med. 1968,86,23,1047-1049. sz.o.: 8.

4498. Jackson,M.M.: Ápolás a coronariás gondozó csoportban. Med.Cent.J./Chicago/ 1968,34,4,202-205. sz.o.: 12.

4499. Filipp,G.: A penicillinallergia immunológiája, klinikuma és terápiája. Med.Welt. 1968,19,50,2763-2773. sz.o.: 32.

4504. Yudkin,J.: Cukorbetegség és coronaria thrombosis. Postgrad.med.J. 1968,44,2,67-70. sz.o.: 6.

4512. Nuromszkaja,O.A. - Potulova,E.K. - Fedenko, N.N.: Az adenovírusok szerepének tanulmányozása járványos májgyulladásban. Klin.Med./Moszk./ 1968,46,12, 64-66. sz.o.: 12.

4514. Mürtz,R.: A cardio-pulmonalis rendszer kór-élettana. Münch.med.Wschr. 1968,110,50,2911-2917. sz.o.: 14.

4516. Martini,G.A. és mtsai: A Marburg-vírus betegség klinikai képe, a "marburgi majomkór". Dtsch.Ärztbl. 1968,65,30,1675-1680. sz.o.: 6.

4517. Ottenjann,R.: A gyomor modern secretios analízise. Fortschr.Med. 1968,86,24,1087-1090. sz.o.: 14.

4518. Dunn,M.: Haematológiai rendellenességek és szivbetegségek. Postgrad.med.J. 1968,44,3,146-151, sz.o.:9.

4519. Rousseau,G. - Marin,J.: Az antikoaguláns kezelés és indikációi. Bordeaux med. 1968,1,11,2111-2124. sz.o.:19.

4520. Hall,R.J. - Nelson,W.P.: Thyreoid eredetű szivmegbetegedések. Postgrad.med.J. 1968,44,3,127-131. sz.o.:9.

4521/22. Gurtner,H.P. és mtsai: Gyakoribbak lettek-e a krónikus cor pulmonale primaer vascularis formái? Schweiz. med.Wschr.1968,98,41,1579-1589; 43,1965-1707. sz.o.: 60.

4526. Kübler,W.: A sziv és keringés functio vizsgálati tüdőbetegségekben. Münch.med.Wschr. 1968,110,50, 2917-2923. sz.o.: 14.

4527. Akut myocardium infarctus kálium, glukoz és inzulin kezelése. /Szerk.clkk./ Lancet, 1968,2,7583, 1355-1360. sz.o.: 19.

Sebészet:

4500. Modell,J.H. és mtsai: Vérgázok és vérelektro-
litek meghatározása ultrahanggal porlasztott aerosolok ha-
tása alatt. Brit.J.Anaesth. 1968,40,1,20-26. sz.o.: 14.

4501. Rocco,P. és mtsai: Aerosolos isoproterenol
alkalmazása zárt narcotizáló rendszerben. Anest.Analg.
Curr.Res. 1968,47,2,127-131. sz.o.: 11.

4502/03. Staub,J.J. és mtsai: A Cushing-syndroma
különbféle kórokai és terápiás lehetőségei. Praxis, 1968,
57,42,1446-1453; 43,1493-1498. sz.o.: 29.

4505. Sorsdahl,O.A.: Az intravénás pyelographia
technikája. Postgrad.med.J. 1968,44,2,59-63. sz.o.: 8.

4511. Sheps,S.G. - Maher,F.T.: Histamin és gluka-
gon próba a phaeochromocytoma kórismézésében. J.Amer.
med.Ass. 1968,205,13,895-899. sz.o.: 12.

4524. Rehn,J. - Müller,F.E.: Az égési sebek keze-
lésének aktuális problémái. Münch.med,Wschr. 1968,110,
23,1393-1399. sz.o.: 18.

Onkologia:

4496. Lascari,A.D. és mtsai: Portalis hypertensio-
val kapcsolatos heveny leukaemia, melyet tíz évig metabo-
litokkal kezeltek. New Engl.J.Med. 1968,279,6,303-306.
sz.o.: 9.

4508. Barton,R.T.: Fagyasztásos sebészet orr- és garattumorok kezelésében. J.Amer.med.Ass. 1968,204, 7,570-573. sz.o.: 7.

4515. Schmidt,C.G. - Gallmeier,W. M.: A leukaemia enzimterápiája. Dtsch.med.Wschr. 1968,93,48,2299-2309. sz.o.: 8.

4523. Levrat,M - Leonard,P. - Brodschil,F.: A túlélés időtartama végbél ráknál. Rev.lyon.Méd. 1968,17,11, 483-490. sz.o.: 11.

Orvostörténelem:

4528. Chavanne,A.: A Lavoisier-per jogi szempontból. Rev.lyon.Méd.1965,14,20,903-907. sz.o.: 12.

4529. Newman,C.E.: 450 éves a Londoni Királyi Orvosi Kollégium. Brit.med.J. 1968,4,5623,108-111. sz.o.: 9.

Varia:

4493. Schadewalt,H.: Az olimpia - eszme és valóság. Med.Welt, 1968,19,40,2124-2131. sz.o.: 16.

4506. Berndorf,S. és mtsai: A cytisinnel /tabex/ végzett nikotinelvonókúra eredményei. Dtsch.Gesundh.-Wes. 1968,23,44,2092-2096. sz.o.: 11.

4507. Paum,D. - Franze,J.: Nikotin elvonókúra cytisin tartalmu "Tabex" tablettákkal. Dtsch.Gesundh.-Wes. 1968, 23,44,2088-2091. sz.o.: 10.

4509. Bretscher,J.: Ujszülöttek primer reanimatioja. Praxis,1968,57,9,294-303. sz.o.: 16.

4510. Thielicke,H.: Az ember joga saját halálára. Fortschr.Med. 1968,86,24,1067-1080. sz.o.: 4.

4513. Lewinson,D.: Uj audovisuális segítség a szívhangok elváltozásainak oktatásában. J,Amer.med,Ass. 1968,205,13,921-923. sz.o.: 5.

4525. Janzen,R.: Megbetegedés, betegség-reagálási forma, entitás. Dtsch.med,Wschr. 1968,93,31,1463-1467. sz.o.: 12.

4530. Luther,E.: Az orvos erkölcsi felelősségének fogalma. Z.ges.Hyg. 1968,14,8,609-611. sz.o.: 7.

Témabibliográfiák:

Kórélettan:

K.Sz.4401/68. Haemorrhagiás shock állatkísérletekkel. 67 t.

K.Sz.4414/68. A központi idegrendszer kísérletes haemorrhagiás shockban. 7 t.

Kórbonctan:

M4391/68. Situs inversus - situs inversus totalis. 11 t.

K.Sz.4395/68. Veleszületett oldalsó nyaki sipoly. 8 t.

K.4400/68. A hörgőrendszer szövetfejlődési rendellenességei. 2 t.

Belgyógyászat:

K.M4385/68. Az ischias nem discus eredetű aetiologiája. 38 t.

K.4386/68. Nyirokrendszer és a vasoactiv anyagok. 5 t.

M.4387/68. Silicosis, pneumoconiosis. 76 t.

K.Sz.4390/68. Obesitás, hypertonia és szívbetegség. 42 t.

K.M.4394/68. Dupuytren-kór 107 t.

- K.M4404/68. Sinus cavernosus thrombosis. 13 t.
- K.M.4407/68. Arthropathia diabetica. 13 t.
- K.Sz.M4411/68. Coronaria megbetegedések akut abdomenhez hasonló megjelenési formája. 53 t.
- K.Sz.4419/68. Steroid kezelés következtében keletkezett mellékvesekéreg zavarok. 26 t.

Sebészet:

- K.4389/68. A szívserülés elektokardiográfiája. 25 t.
- K.M4398/68. Mesenterialis cysta és lymphangioma. 15 t.
- K.Sz.M.4399/68. Az os lunatum és os triquetrum kéztőcsontok izolált törései. 9 t.
- K.M.4402/68. Helyi érzéstelenítés spray-vel. 12 t.
- K.M.4415/68. Az urogenitális rendszer pyocyaneus fertőzései. 16 t.
- K.4417/68. Luxatio subtalarae. 3 t.

Szülészet-Nőgyógyászat:

- K.M4392/68. Amnioscopia. 12 t.
- K.M4396/68. Lupus erythematodes disseminatus a terhességben. 15 t.
- K.4409/68. Anya-placenta-magzati cukoranyagcsere. 11 t.

Onkologia:

- K.M4397/68. Granuloma gangraenoscens. 18 t.
- K.Sz.4408/68. Gyermekekori rosszindulatu daganatok. 85 t.

- K.M. 4412/68. Erythroleukaemia - di Guglielmo-syndroma. 26 t.
- K.4418/68. Leukaemia és idegrendszeri elváltozás. 17 t.

Egészségtudomány:

- K.Sz.M4381/68. A gyermekbetegellátás jelenlegi helyzete. 64 t.
- K.Sz.4384/68. A meleg és porártalom felsőléguti károsító hatásai. 23 t.
- K.4393/68. Alkoholisták rehabilitációja. 22 t.
- K.Sz.M4403/68. Fiatalkorúak munkaegészségügyi problémái. 25 t.
- M.4410/68. Szívbetegségek előfordulása Magyarországon 1957-1968-ig. 6 t.

Varia:

- K.Sz.4382/68. Széntetrachlorid, szublimát, foszfor ill. egyéb májmérgek hatására létrejött hepatocellularis elváltozások kimutatása a máj enzimaktivitásának változásával. 42 t.
- K.Sz.4383/68. A baktériumok testében létrejövő elváltozások. 49 t.
- K.4388/68. Gastrin. 120 t.
- K.M.4405/68. Fül-orr-gégebetegségek öregkorban. 112 t.
- K.M.4406/68. Végtagok keringésének izotópos vizsgálata. 23 t.
- K.M.4413/68. Psychopathia és bűnözés. 36 t.
- K.4416/68. Argináz aktivitás szövetben és vérben. 22 t.

Jelmagyarázat:

sz.o. = szabvány oldal

Sz. = szovjet

t. = tétel

K. = külföldi

M. = magyar

A betűk után szereplő szám a bibliográfia sorszáma.

A Győr megyei Gyógyszertári Központ könyvtárának állományából hiányzik a következő mű: Fritz Gusztáv:

Gyógyszerhatástan. Bp. 1952. Egészségügyi K. 179 p.

/Gyógyszerész Továbbképzés 5./ A Központ könyvtárosa, Horváth Mária kéri hálózatunk könyvtárosait, hogy küldjék meg számára a művet, ha állományukban két példányban volna meg.

Címe: Megyei Gyógyszertári Központ Orvosi Könyvtára, Győr, 2. Postafiók 80.

x x x x

Az 1966. szeptemberében megkezdett Könyvtárosképző Szaktanfolyam esti és levelező tagozatán összesen 32 könyvtárosunk 1969. április 19-én befejezte tanulmányait.

Az esti tagozat államvizsgájának átlageredménye 4,6, míg a levelező tagozaté 4,1.

x x x x

Ismételten közöljük, hogy az OOKDK 1969. őszén levelező tagozaton újra Könyvtárosképző Szaktanfolyamot indít.

A tanfolyam 5 félévből és államvizsgából áll. A szaktanfolyamra egészségügyi intézményben dolgozó középiskolai végzettségű könyvtárosok vagy könyvtárkezelők jelentkezhetnek írásban, amelyhez csatoljanak rövid életrajzot. A jelentkezőknek egy általuk választott idegen nyelvből felvételi vizsgát kell tenniük.

Jelentkezési lapot az OOKDK Hálózati és Módszertani Osztályán /Bp.VIII. Szentkirályi u. 21./ dr. Fehérvári Tibornétól lehet kérni.

A jelentkezési határidő 1969. július 15.

JELEN SZÁMUNK CIKKEINEK REFERÁTUMAI

Габриелла ЯНТШИТШ: Перечень предметных слов /рубрик/ и указание к классификации в медицинских библиотеках

Часть библиотек в медицинском библиотечном сети пользуется систематическими каталогами. Параллельно с увеличением фондов казалось необходимым выработать предметные каталоги. Центр сети выработал рубрикацию единого предметного каталога и эту рубрикацию распространил между библиотеками. Библиотекары могут эту рубрикацию в случае надобности расширить.

Статья излагает эту рубрикацию, дает методическое указание к выработке предметного каталога и для облегчения работы библиотекаров излагает несколько "конкордационных таблиц":

1/ сокращенную таблицу с цифрами УДК - параллельно с цифрами употребленной до сих пор систематической рубрикации, 2/ таблицу систематической рубрикации - параллельно с сокращенными цифрами УДК, 3/ предметную рубрикацию - параллельно с сокращенными цифрами УДК.

Ева НЬИРИ: Динамический тезаврус

Тезаврус автора строится - отклоняя от традиционных методов - снизу вверх. Документы получают в очереди их обработки предметные слова, эти описываются на карточки и так построится предметная картотека. Одновременно с этим

вырабатывается тоже гьерархическая часть тезавруса таким образом, что из первичных дескрипторов производятся вторичные дескрипторы /гьерархические слова принадлежности/ и эти описываются тоже на карточки. Точно таким образом вырабатывается - но в этом случае уже "горизонтально" - система синонимов.

Вера КАЛЛАИ: Время устарения микробиологической литературы

Фонд одной будапештской медицинской библиотеки обследовался с точки зрения устарения литературы. Анализировались 10 венгерские медицинские журналы, вышедшие в свет в 1966-ом году, с точки зрения года выпуска цитированных по журнальным статьям документов. На основе этих данных с методикой Burton и Kebler вычисляется время устарения /"half-life" микробиологической литературы на маленьком модели. Несмотря на то, что анализ выработался только на основе одного тома 10 журналов, результат анализа, т.е. время устарения микробиологической литературы: 7 лет, совпадает с данными расширенных анализов.

Ева ЯКИ: Документация тематических библиографий на оптических перфоркартах

Заголовки тематических библиографий обрабатывались на оптических перфоркартах. Система будет употребляться мимо поисков информации,

для постоянного наблюдения специальных интересов венгерских врачей к медицинским темам. Врачи требуют от центра медицинской информации ежегодно составление около 450 тематических библиографий.

Жука ЦИР: Комплектование и информация в субцентре комитета Боршод

Субцентр старается обеспечить спецлитературой не только врачей своей больницы, но врачей работающих на территории комитета тоже. С этой целью в организации субцентра производится циркуляция всех выписанных субцентром журналов. Выдается "Сообщение" о поступленных к библиотеку новых книг и отдельных оттисков ежемесячно.

Субцентр анализировал запросов врачей на данного Сообщения.

Gabriella JANTSITS: Subject headings and classification guide for medical librarians

Some of the librarians of the medical library network keep records of book stocks in subject order. The increase of holdings, however, involved the necessity of the establishment of a catchword catalogue. With the aim to maintain uniformity the network center issued a basic list permitting extension or restriction in compliance with local demand.

The list of subject headings, methods of developing a catchword catalogue are presented. Three types of concordance are given to facilitate work. 1. An abridged UDC list with the hitherto used numbers of the "30 class system". 2. A concordance table of the "30 class system" and the UDC. 3. A catchword index to the UDC tables.

Éva NYIRI: Dynamic thesaurus

The thesaurus is being built up in hierarchic manner, but with an upward trend, i.e. subject headings are given to documents in order of processing. Thus, limitations of an uniterm catchword index are eliminated and the advantages of a card catalogue secured. At the same time the hierarchic components of the thesaurus are developed by deriving secondary descriptors, i.e. subheadings from the original catchword. Simultaneously, a synonym system, representing the horizontal line, is built into the thesaurus.

Vera KÁLLAI: The "half-life" of microbiological literature
as seen in bibliographic references

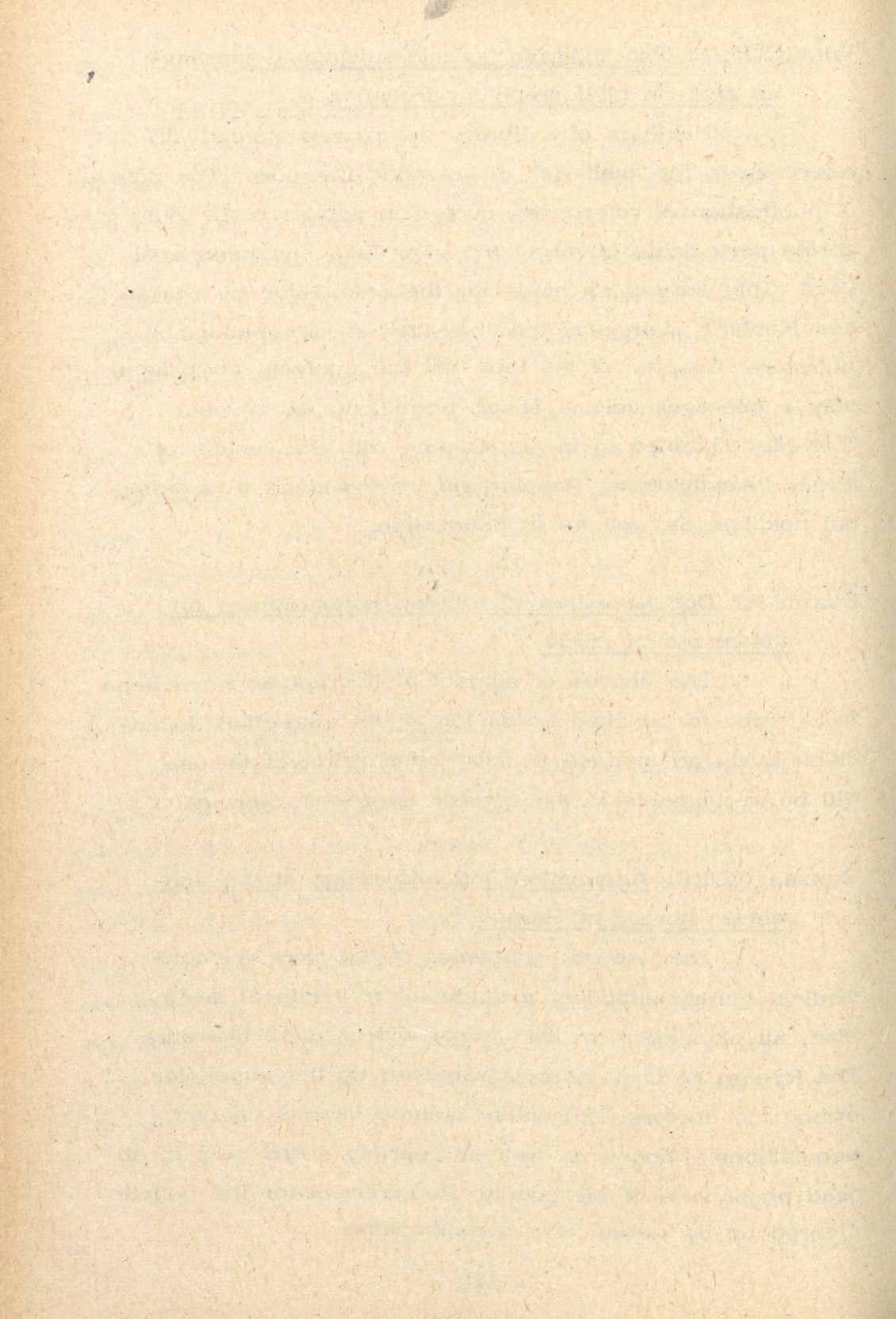
Holdings of a library have been studied with reference to the "half-life" of scientific literature. The date of publication of references quoted in papers of 10 Hungarian periodicals covering the year 1966 has been analysed. This served as basis for the calculation by Burton and Kebler's method of the "half-life" of microbiological literature. Despite of the fact that the analysis comprised only a one-year volume of ten periodicals the 7 years "half-life" obtained is in accordance with the results of larger investigations. Results will be expedient in weeding out holdings as well as in information.

Éva JÁKI: Documentation of subject bibliographies on
visual punch cards

• The entries of subject bibliographies have been transferred to punched cards for visual inspection. In addition to its advantages in information retrieval its use will be serviceable in the current awareness service.

Zsuzsa CZIER: Acquisition and information at the sub-
center library of Borsod

The network subcenter of the Borsod county medical library supplies, in addition of the local medical staff, all physicians of the county with medical literature. The foreign medical journals received by the subcenter among the doctors. A monthly bulletin informs on new acquisitions - books as well as reprints - and sent to all head physicians of the county. Requirement for the bulletin cleared up by means of a questionnaire.

AZ ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR

ÉS

DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

1969.-évi KURRENS KIADVÁNYAI

1969. évben az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ az alább felsorolt kiadványai és szolgáltatásai rendelkezhetők meg.

Magyar Orvosi Bibliográfia

Teljességre törekvően közli a hazai orvostudományi és határterületi szaklapokban megjelent közlemények, továbbá könyvek és más dokumentumok szerzőjének nevét, a mű /közlemény/ címét és egyéb, a visszakereséshez szükséges bibliográfiai adatait. Közli a hazai kongresszusokon, szimpóziumokon stb. elhangzott előadások címét, az előadó nevét, stb. is. Tartalmazza továbbá a magyar szerzők külföldön megjelent cikkeinek bibliográfiai adatait. Minden kötet név- és tárgymutatóval rendelkezik.

Az évenként hatszor megjelenő kiadvány előfizetési ára egy évre 380,- Ft.

Hungarian Medical Bibliography

A magyar orvostudományi szakirodalom válogatott közleményeinek mintegy 1000 - 1200 angol nyelvű kivonatát tartalmazza. Évenként egyszer jelenik meg. Külföldi cserekapcsolatok létesítésére igen alkalmas.

A két kötetes mű előfizetési ára 250,- Ft.

Az Orvosi Könyvtáros

c. folyóirat ismerteti az orvosi könyvtárügy helyzetét, képet ad a könyvtártechnika haladásáról, ismerteti a könyvtártudománynak az orvosi könyvtárosokat közelebbről érdeklő külföldi irodalmát, módszertani tájékoztatást és segítséget nyújt az egészségügy területén működő könyvtárosoknak, elősegíti a könyvtárközi együttműködést és általában a könyvtári állomány racionálisabb felhasználását, végül terjeszti a korszerű dokumentációs és tájékoztatási módszereket.

Évenként négyszer jelenik meg.

Előfizetési ára egy évre 60,- Ft.

Tuberkolózis és Tüdőgyógyászati Referáló Szemle

Az Országos Korányi Tbc.Intézet munkaközössége szerkeszti a jelentékeny külföldi tüdőgyógyászati szaklapok közleményeinek referátumait, vagy cimbibliográfiáját közli.

Évenként négyszer jelenik meg. Előfizetési ára egy évre 120,- Ft.

A Rheumatologiai és Balneologiai Referáló Szemlét

az ORFI munkatársai állítják össze. A Szemle a rheumatologiai és balneologiai szakirodalom válogatott cikkeinek referátumait tartalmazza.

Évenként négyszer jelenik meg. Előfizetési ára egy évre 80,- Ft.

Gyógyszerészeti és Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemle

Az Országos Gyógyszerészeti Intézet Könyvtárába járó 150 folyóirat cikkeinek bibliográfiai adatait /a szerzők/ neve, a cikk címe /eredeti nyelven/, a publikáló folyóirat évfolyama, kötet-, füzet-, oldalszám/ közli. A részletes szakbeosztás megkönnyíti az évenként közölt közel 7000 tétel visszakeresését.

Évenként négyszer jelenik meg. Előfizetési ára egy évre 80,- Ft.

Tájékoztató külföldi könyvekről

A külföldi könyvbeszerezés megkönnyítésére adja ki az OOKDK ezt az ajánló bibliográfiát. Egy-egy kiadvány mintegy 250 könyv bibliográfiai adatit, kiadóját és árát közli.

Évenként négyszer jelenik meg. Előfizetési ára egy évre 28,- Ft.

Anaesthesiologiai cikkgyűjtemény

Az 1967. végén megszűnő Anaesthesiologia és Referáló Szemlében publikált eredeti közlemények 1968-tól cikkgyűjtemény alakjában jelennek meg. /A referátumokat a Témafigyelő Szolgálat keretében szolgáltatjuk továbbra is./

Évenként kétszer jelenik meg. Előfizetési ára 70,- Ft.

Kérjük, hogy megrendelését levélben juttassa el hozzánk. A fizetés módjáról a megrendelés elfogadása után értesítést küldünk.

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR
ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

Budapest, VIII. Szentkirályi u. 21.

Telefon: 343-736, 343-788